

Vrije Universiteit Brussel

Psychisch geweld bij vrouwen in een partnerrelatie.

Eindwerk in de Agogische wetenschappen, Sociale agogiek
Student: Caroline Renckens
Promotor: Prof. Dr. T. Van Loon
Co-promotor: Prof. Dr. D. Verté
Opdrachtgever: Beweging tegen geweld - vzw Zijn
Academiejaar 2004-2005

WETENSCHAPSwinkel

Brussel

Psychisch geweld bij vrouwen in een partnerrelatie.

Eindwerk voorgelegd voor het behalen van de graad van licentiaat in de Sociale en Culturele Agogiek door

Caroline Renckens

Academiejaar 2004-2005

Promotor: Prof. Dr. Van Loon

Co-promotor: Prof. Dr. Verté

Aantal woorden: 14.128

A. SAMENVATTING

Bij de definitie van psychisch geweld bevinden we ons in een grijze zone.

De tegenstrijdigheid in definities is groot in het gebied van het niet-fysieke partnergeweld. Zelfs de terminologie varieert tussen de verschillende professionals. Termen als emotioneel misbruik, psychologische mishandeling, verbaal misbruik, mentaal misbruik, emotionele mishandeling, en psychisch geweld worden het meest gebruikt om niet fysieke agressie te omschrijven. Zowel in het literatuur onderzoek als bij het explorerend onderzoek gaan we op zoek naar de verschillende vormen van psychisch geweld.

De onderzoeksvraag is in feite tweedelig. De hoofdvraag is de verschillende vormen van psychisch geweld waarbij vrouwen het slachtoffer zijn. En als tweede zeer belangrijk punt gaan we daarbij ook kijken naar de beleving en de dynamiek van dat geweld van en bij die slachtoffers.

B. INHOUDSOPGAVE

A.	Samenvatting.....	1
B.	Inhoudsopgave	4
C.	Voorwoord	6
D.	Inleiding en verantwoording	7
E.	Weergave van de Literatuurstudie – theoretisch kader.....	8
1.	Wat is geweld, wat is mishandeling ?	8
1.1	Algemeen	8
	Huiselijk geweld	9
	Partnergeweld	9
2.	Wat is psychologisch geweld?	10
2.1.	Het probleem van definiëring	10
2.2.	Verschillende definities en meetinstrumenten	11
2.3	Financieel geweld	14
2.4	Psychisch geweld in samenhang met fysiek geweld.....	15
2.5.	De verschillende vormen van psychisch geweld	16
2.6.	de “ervaring” van het geweld.....	17
3.	Bij wie komt psychisch geweld voor?	18
3.1.	Omvang van huiselijk geweld.....	18
3.2.	Hoe vaak/ frequentie	19
3.3.	Daderprofiel	19
4.	De gevolgen van psychisch geweld	21
4.1.	De psychische gevolgen.....	21
4.2.	De fysieke gevolgen.....	22
4.3.	De sociale gevolgen	22
4.4.	Relationele gevolgen.....	23
4.6.	De gevolgen op eventuele kinderen.....	24
5.	Maatschappelijk (h)erkenning van partnergeweld.....	24
6.	De hulpverleningskanalen.....	26
	Rechten van het slachtoffer.....	26
	<i>Welke hulpverleningskanalen vinden de Belgen belangrijk?</i>	28
6.1	de politie.....	28
6.2.	Maatschappelijk werkers,... (sociale dienstverlening).....	31
6.3.	Huisartsen,... (medische dienstverlening).....	32
6.4.	Familie en vrienden.....	33
7.	De juridische evolutie	33
F.	Onderzoeksopzet.....	35
1.	Waarover gaat het?	35
2.	Wat wordt er onderzocht?	35
3.	Wie wordt er bevraagd?	36
4.	Waarom wordt dit onderzocht?.....	36
5.	Dataverzameling	37
6.	Data - analyse.....	38
7.	Probleemstelling en onderzoeksvragen.....	38
G.	Verwerkte interviews: Resultaten	39
	Wie is het slachtoffer en wie is de dader, een profiel	39
	Sociale achtergrond en soort van vertrouwensrelatie	39
	Aard, kenmerken, duur van het geweld	40

Duur van het geweld	40
Moment van besef.....	41
Andere vormen van geweld	41
Eerdere ervaringen met geweld	41
Zijn er kinderen bij betrokken ?.....	42
Ervaringen bij dat geweld op alle mogelijke lagen.....	42
De gevolgen van het geweld	47
H. Besluit	51
I. Bibliografie	53
J. Bijlagen.....	58
Bijlage 1: Wheel of control. Duluth model.....	58
Bijlage 2: Interviewschema.....	59
Bijlage 3: Uitgetypte interviews	60

C. VOORWOORD

Op deze plaats zou ik graag enkele mensen bedanken zonder wie onderliggend werk niet tot stand zou zijn gekomen. In de eerste plaats mijn promotor, Prof. Dr. T. Van Loon voor de vele tips en wenken, de tijdsinvestering en de begeleiding van alle aspecten van deze verhandeling. Ook de leden van de commissie wil ik bedanken voor hun oordeel over deze thesis.

Ik zou ook graag mijn ouders en mijn broer Steven bedanken voor hun jarenlange steun en hulp tijdens mijn studies.

Bijzondere dank gaat uit naar Yanna, voor de mentale steun, haar geduld en het constante bijspijkeren van mijn schrijfstijl. Ook bedank ik mijn vriendengroep in het bijzonder Katrien, Daphne, Katrien, Karo, Maarten en de studentenvereniging Kinneke Baba voor het aanbieden van vele ontspanningsmogelijkheden, die soms meer dan welkom waren.

Daarnaast zou ik alle mensen willen bedanken met wie ik samenwerkte. Op de eerste plaats Lutgart van Parijs en Koen van VZW Zijn. Daarnaast de medewerkers van de wetenschapswinkel Stefanie Goovaerts en Edith Donders.

Tenslotte zou ik iedereen willen bedanken die meewerkte aan mijn onderzoek. Op de eerste plaats de 15 respondentes. Ook Mieke van het vluchthuis Gent verdient speciale dank.

Van harte bedankt!

Caroline

D. INLEIDING EN VERANTWOORDING

Psychisch of mentaal geweld heeft een zware impact op het slachtoffer en haar ontwikkeling, dat is triviaal. Agogiek heeft als doel de zelfontplooiing van het individu te bevorderen. Slachtoffers van psychisch geweld wordt die zelfontplooiing met macht ontnomen.

Het doel van deze thesis is een verhelderend beeld te scheppen rond het thema psychisch geweld tussen partners in heteroseksuele relaties, waarbij de vrouw het slachtoffer is.

Allereerst gaan we in de literatuurstudie op zoek naar wat er gekend is over psychisch geweld. Wat psychisch geweld nu precies is, de omvang, de impact en de gevolgen ervan komen allemaal aan bod.

Daarna is er het empirische gedeelte, dat bestaat uit het onderzoeksopzet en de resultaten van het onderzoek. Aangezien dit onderwerp weinig gekend is, is er gekozen voor een explorerend onderzoek, waarbij wij in het empirische gedeelte van de thesis op zoek gaan naar de verschillende vormen van psychisch geweld en de beleving van de slachtoffers.

In het besluit, tenslotte, vindt men de belangrijkste overeenkomsten tussen literatuur en onderzoek.

E. WEERGAVE VAN DE LITERATUURSTUDIE – THEORETISCH KADER

In deze literatuurstudie wordt een overzicht gegeven van het wetenschappelijk onderzoek naar geweld en niet-wetenschappelijke literatuur (bv. bekentenisliteratuur). Het literatuuronderzoek is beperkt tot twee taalgroepen: Nederlands, Engels. Geografisch gaat het om onderzoek uit Nederland, België, Groot-Brittannië, Canada, Verenigde Staten, Duitsland en de Scandinavische landen.

1. Wat is geweld, wat is mishandeling ?

1.1 Algemeen

Geweld is een zeer breed begrip. Men kan er op vanuit verschillende ooghoeken naar kijken. De manier waarop men “geweld” definieert wordt dan ook beïnvloed door die manier van kijken. Er is geen einde aan de creativiteit die de mens heeft om zichzelf en anderen schade te berokkenen. Ook bestaat er geen maatschappelijke consensus over het begrip geweld. De zoektocht in deze thesis naar definities is dan ook geen zoektocht naar de enige ware definitie maar naar toepasbaarheid.

Hampton e.a. (1999) stellen dat Amerikaanse sociale wetenschappers in het algemeen aannemen dat geweld of agressie een gedraging is met de bedoeling om schade toe te brengen. Mishandeling heeft volgens hen ook de bedoeling schade toe te brengen maar verwijst ook nog eens naar pijnlijke of mogelijke pijnlijke gedragingen.

“Violence against women is perhaps the most shameful human rights violation. It knows no boundaries of geography, culture or wealth. As long as it continues, we cannot claim to be making real progress towards equality, development and peace”

Kofi Anan, VN-secretaris

Huiselijk geweld

Huiselijk geweld tegen vrouwen wordt meestal afgekort tot huiselijk geweld. Deze term gebruiken we hier ook wegens de toepasbaarheid in deze thesis. (Morley & Mullender, 1994)

Domestic violence is a serious criminal, social and medical problem, with serious consequences. It infringes fundamental human rights and causes far reaching damages to peoples' lives and development.

(UK Department of Health, 2000)

Aan de hand van enkele definities proberen we een beeld te scheppen van wat huiselijk geweld nu precies is.

Sonkin (1995) is van mening dat huiselijk geweld kan bestaan uit seksueel, fysiek en psychisch geweld, gepleegd door een individu in een intieme relatie. Deze relatie kan een niet samenwonende liefdesrelatie, samenwonen of een huwelijk zijn. De leeftijd van de betrokkenen kan gaan van adolescentie tot late volwassenheid.

Wat het verschil is tussen huiselijk geweld en andere vormen van familiaal geweld is dat de relatie verondersteld wordt van gelijk te zijn. Zo stelt Sonkin (1995).

Partnergeweld

De Wereld Gezondheidsorganisatie (World Health Organization, WHO) definieert partner geweld als : *“Intimate partner violence includes acts of physical aggression, psychological abuse, forced intercourse and other forms of sexual coercion, and various controlling behaviors such as isolating a person from family and friends or restricting access to information and assistance.”* De WHO erkent dat zowel mannen als vrouwen slachtoffer kunnen zijn van partnergeweld in heteroseksuele relaties, toch benadrukt het het grote aantal vrouwelijke slachtoffers. (WHO, 2002)

Geweld en misbruik binnen een intieme relatie is de meest voorkomende gewelddadige misdaad tegen vrouwen. Als we het schadelijke effect hiervan grondig erkennen kunnen hulpverleners er in een vroeg stadium de negatieve gevolgen al proberen te reduceren. (Mcfarlane et al, 2000)

2. Wat is psychologisch geweld?

Welke soort van ruzie tussen twee partners kan gedefinieerd worden als emotioneel geweld? Welke frequentie en ernstigheid is er nodig van schelden om van psychologisch geweld te spreken? Bij de definitie van psychisch geweld bevinden we ons in een grijze zone. Er zijn veel uiteenlopende definities van dit begrip.

Voor een persoon binnen een gewelddadige relatie is het extreem moeilijk om mishandeling te definiëren. De relatie zelf, creëert een context waarin het onderscheid tussen schadelijk en veilig wazig wordt. (Burge, 1998)

Wagner en Mongan (1998) vergeleken meningen van mishandelde en niet mishandelde vrouwen met elkaar en kwamen tot de conclusie dat mishandelde vrouwen beledigingen en scheldwoorden eerder als psychisch geweld beschouwen dan niet mishandelde vrouwen.

Hoewel hulpverleners vaak meer bezorgd zijn met de gevolgen van fysiek geweld, wat ook relatief makkelijker aan te pakken is, zijn veel vrouwen van mening dat psychisch geweld minstens even schadelijk als niet ernstiger dan fysiek misbruik. (Follingstad, et al 1990)

2.1. Het probleem van definiëring

Een algemene overeenkomst over wat precies partnergeweld inhoudt, is, zo blijkt uit de literatuurstudie een moeilijke zaak. Over het algemeen kan men aannemen dat hoe ernstiger de vormen van geweld zijn, hoe meer de verschillende auteurs overeenkomen in hun definiëring.

De tegenstrijdigheid in definities is het grootst in het gebied van het niet-fysieke partnergeweld. Zelfs de terminologie varieert tussen de verschillende professionals. Termen als emotioneel misbruik, psychologische mishandeling, verbaal misbruik, mentaal misbruik, emotionele mishandeling, en psychisch geweld worden het meest gebruikt om niet fysieke agressie te omschrijven. Sommigen zien deze termen als synoniemen terwijl anderen differentiaties tussen deze vormen maken.

Emotioneel misbruik, bijvoorbeeld, kan gedefinieerd worden als die gedragingen die beide partners aan de dag leggen. Dat gedrag houdt hoogstwaarschijnlijk schelden,

negatieve oordelen en roepen in en ze bezorgen de andere persoon psychisch ongemak en pijn bezorgen.

Psychisch geweld daarentegen, kan gekarakteriseerd worden als dreigingen met fysiek geweld of intimidatie en controle van de andere persoon.

Of dit onderscheid in definities echt of willekeurig is, is onderwerp van discussie, wel weet men zeker dat door deze onderscheidingen te maken de weg naar een eenduidige definitie openstaat. (Burman, Margolin & John, 1993)

Psychologisch geweld neemt vele vormen aan en kan worden gedefinieerd als de “directe toebrenging van mentale schade” of “het toebrengen van limieten aan het slachtoffer haar welzijn” (Gondolf, 1987)

2.2. Verschillende definities en meetinstrumenten

Net als fysiek en seksueel geweld kunnen psychisch gewelddadige handelingen variëren van openlijk tot heel subtiel. We geven in het volgende deel eerst een heel algemene definitie en daarna meer specifieke modellen.

Mentaal geweld: elke daad de ander te beperken in zijn/haar vrijheid, ontwikkeling en zelfontplooiing.

- Het bespotten van het lichaam, houding of figuur van de ander.
- Het minachten van de persoonlijke activiteiten van de ander.
- Het bekritisieren van handelingen, het geven van negatieve kritiek op alles wat de ander doet, denkt of zegt, de ander vernederen en beschuldigen waardeloos, dom en gek te zijn.
- Het dreigen de ander te zullen verlaten.
- Het controleren van het gevoelsleven van de ander door beperkingen op te leggen qua vriendschappelijke of familierelaties, bestraffen van activiteiten, contacten met anderen, bekritisieren van vrienden en familie, opeisen van alle aandacht.
- Het opsluiten van de ander in huis en verbieden op straat te gaan, te werken, te studeren of te sporten.
- Geen verantwoordelijkheid dragen voor de kinderen, noch voor het huiselijk werk

- het mishandelen van de kinderen.

2.2.1. The Conflict tactics scale

Straus (1979) ontwierp de conflict tactics scale of CTS. Dit instrument meet van passieve geweld tot heel openlijk vijandig geweld. Deze schaal meet zowel de mate waarin (niet) samenwonende en huwelijks partners mekaar psychologisch en fysiek geweld aandoen als hun omgang met zulke conflicten. Voor de theoretische basis gaat Straus (1979) uit van de conflict scale. Deze theorie neemt aan dat conflict een onvermijdelijk deel is van alle menselijke interactie, maar dat geweld als tactiek om met die conflicten om te gaan dat echter niet is. Straus (1979) gaf aan de schaal niet de bedoeling om houdingen of attitudes ten opzichte van geweld of conflicten te meten noch om de oorzaken van het geweld te meten.

De volgende items van verbaal/symbolisch geweld waren opgenomen in de schaal:

- beledigingen en scheldwoorden
- chagrijnen of weigeren te praten tegen de ander
- keet schoppen in de kamer, huis of tuin
- handeling met de bedoeling om wrok uit te lokken
- dreigen met iets te gooien naar de ander of de ander te slaan
- gooide met iets, brak iets of stampte ergens tegen

De schaal die Straus (1979) ontwikkelde werd al gebruikt in ontelbare studies. Respondenten geven specifieke technieken aan om onenigheden met hun partner op te lossen. Geweld wordt in de CTS op 2 manieren gerapporteerd : ernstig geweld en totaal geweld. Ernstig geweld heeft een hoge waarschijnlijkheid op fysieke kwetsuren. Totaal geweld betreft zowel ernstig geweld als niet fysiek geweld.

Deze schaal kreeg veel kritiek omdat ze slecht in mekaar is gezet en de context van geweld negeert. Het grootste probleem is de afwezigheid van een aantal gedragingen of handelingen die over het algemeen als psychisch geweld worden beschouwd. Het was echter wel de eerst systematische poging tot een kwantitatieve verzameling van gegevens met betrekking tot psychisch geweld binnen families.

2.2.2. Amnesty International

Walker (1994) stelt in haar boek voor om de Amnesty International definitie te gebruiken. Deze definitie gaat over psychisch geweld en terrorisme. Walker is van mening dat deze definitie goed overeenkomt met de manier waarop mannelijke daders hun partners manipuleren en controleren.

Het gaat hier over:

- isolatie van het slachtoffer
- geïnduceerde verzwakking en totale uitputting veroorzaken
- beheersen van percepties, waaronder obsessiviteit en bezitterigheid, pathologische jaloezie.
- bedreigingen zoals dood van zichzelf, het slachtoffer, familie en vrienden
- degradatie, vernedering, ontkenning van de macht van het slachtoffer, schelden
- drugs of alcohol toedienen
- door hypnose een andere staat van bewustzijn teweegbrengen
- nu en dan verwennerij van het slachtoffer of beloftes, zodat deze de hoop levende houdt dat het misbruik ooit zal stoppen.

2.2.3. PVWI

The **Psychological Violence towards Women Inventory**, (PVWI), werd ontworpen door Richard Tolman (1989). Hij was een pionier in het meten van psychologisch geweld met mannelijke daders. In het totaal bestaat zijn vragenlijst uit 58 items. Deze items kan men groeperen in een 6 tal clusters.

- Aanvallen op de persoonlijkheid van het slachtoffer
- Realiteitszin van het slachtoffer aanpassen, haar doen twijfelen aan haar percepties en oordelen
- Controle over haar contacten met de buitenwereld
- Onderdanigheid afdwingen, waarbij een rigide sekserolpatroon ontstaat
- Geen positieve bekrachtiging geven
- Bedreigingen met niet-fysiek geweld.

Nadat Tolman de vragenlijsten, waarbij hij zowel daders en slachtoffers bevroeg, geanalyseerd had, kwam hij tot de conclusie dat er 2 grote categorieën van antwoorden zijn. Diegene waarbij het gaat over dominantie & isolatie en diegene waarbij het emotioneel & verbaal geweld betreft.

2.2.4. Het Duluth Model: The abusive Behavior Inventory

Het domestic containment Program in Duluth Minnesota heeft een hele inclusieve definitie van wat kan omschreven worden als psychologisch geweld. Deze definitie van psychologisch geweld is heel breed en inclusief omdat het ook die gedragingen opneemt die als disfunctioneel en slecht aangepast, maar niet gewelddadig beschouwd worden. Het Duluth program startte dan ook vanuit een socio-politiek perspectief in plaats van een psychologisch perspectief. De focus van het programma ligt dan ook op de uitbuiting van vrouwen door mannen gebruik makend van verschillende technieken (psychisch, seksueel en fysiek). Dat zo een onevenwicht geeft in de machtsbalans tussen mannen en vrouwen. Hun visie is dat de man het geweld toepast als poging om de controle en macht over de vrouw te behouden. Het ligt dus niet aan psychologische gebreken van de man.

Het Duluth model gaat uit van 8 verschillende vormen van psychisch geweld. Deze hebben ze samengebracht in een “ power & control wheel” dat de 8 vormen beschrijft en hun typische bij horende gedrag omschrijft. (Pence & Paymar,1993)

Zie Bijlage 1: the power & control wheel

2.3 Financieel geweld

Soms wordt financieel geweld als een aparte geweldvorm gezien. Wij kiezen hier echter om deze vorm van geweld onder de noemer psychisch geweld te plaatsen omdat deze vorm van geweld ook een beknotting van de vrijheid, ontwikkeling en zelfontplooiing van het slachtoffer inhoudt.

Financieel geweld: elke daad met als doel de ander financieel afhankelijk te houden.

- Het niet geven van huishoudgeld, om zo de ander te laten verzoeken om geld.
- Het beheersen van het verdiende geld, het opeisen van een bepaald (deel van het) inkomen.
- Het beroven van geld of persoonlijke bezittingen.
- Het verhandelen of ontdoen van gemeenschappelijke familiebezittingen zonder toestemming van de ander.

2.4 Psychisch geweld in samenhang met fysiek geweld

Follingstad (1990) heeft de samenhang tussen psychisch geweld en fysiek geweld nader bekeken. Hij kwam daarbij tot de conclusie dat in de begintijd van een relatie waar sprake is van fysieke mishandeling vaak psychisch geweld voorkomt. Hij onderscheidde daarbij 11 verschillende vormen van psychisch geweld. We noemen deze kort op omdat deze vormen ook bij ander auteurs aan bod komen en ze een goed overzicht geven van de mechaniek achter de samenhang tussen psychisch en fysiek geweld zit.

Meer dan de helft van de vrouwen die hij onderzocht ervaarde “verbale straffen” in het begin van de relatie. Uitgescholden worden, vernederingen, beledigingen behoren daartoe. Hij maakt hierbij de kanttekeningen dat sommigen van de overige vrouwen ook verbaal geweld hebben ondergaan, maar het niet zo hebben ervaren. De volgende term die wordt genoemd zijn “publieke vernederingen”, vernederd worden in het bijzijn van anderen is iets dat enkele vrouwen zich duidelijk herinneren. Omdat het publiekelijk gebeurt, herinneren de vrouwen het zich beter, als ze alleen zijn met hun partner hebben ze de neiging om de emoties weg te redeneren. Vervolgens heeft men het over het “dreigen met de relatie te verbreken” waarin ook zit vervat dat de man ooit helemaal ontkent een relatie te hebben, als strafmiddel. Daarop volgt het puntje “annexatie en sociale controle”. Veel mannen zijn bezitterig en spreken in bezitstermen over hun vrouw. Daaruit volgt ook het “sociaal isoleren”. Dat komt voor bij driekwart van de vrouwen in de begintijd zij het in mindere mate dan later in de relatie. Ook het “isoleren op financieel vlak” wordt door enkele vrouwen aangehaald. De partner neemt als het ware alle financiële beslissingen alleen en neemt alles over van de vrouw. Verder noemt men ook “het beschadigen of stelen van objecten”, “het pijn of letsels aanbrengen aan dieren” en het “dreigen met lichamelijke agressie”. Met dit laatste dreigde meer dan de helft van de mannen.

Follingstad e.a. halen als laatste vormen van psychisch geweld kort het “dreigen met verslavende middelen” en het “dreigen met zelfmoord”.

Psychologisch misbruik kan voorafgaan aan, kan volgen op en kan samen voorkomen met fysiek geweld. De meeste vrouwen die misbruikt werden of worden door hun partner leden ook onder psychologisch misbruik maar het omgekeerde is niet altijd waar. (Dutton,1993)

2.5. De verschillende vormen van psychisch geweld

Er zijn veel mogelijkheden om de verschillende vormen van psychisch geweld onder te delen. We halen hier kort die vormen aan die in de literatuur het meest terugkomen. Ik moet hier toch een kleine bedenking bij plaatsen. In de literatuur vond ik dikwijls de meer algemene onderverdeling van partnergeweld. Namelijk fysiek, seksueel en psychisch. Er werd weinig aandacht gegeven aan de verdere onderverdeling van het psychisch geweld. Naar mijn inziens is dat noodzakelijk omdat de handelingen die psychisch geweld beslaan veel uitgebreider zijn dan bij de andere geweldvormen.

2.5.1. Sociale isolatie

Een vorm van mentaal misbruik is sociale isolatie. Hierbij heeft de geweldpleger de bedoeling om de partner haar sociale netwerk kapot te maken of te verstoren. Hij wil haar totaal afhankelijk maken op alle gebieden. Hij wil dat zij voor zowel informatie, sociale interactie en financiële bronnen afhankelijk is van hem.

2.5.2. Verbaal geweld

Verbaal misbruik of verbaal geweld is het gebruik van taal om de ander te manipuleren, belachelijk te maken, minderwaardig doen voelen,...

Het bestaat uit kritiek geven, schuld geven, belachelijk maken, plagen, pesten, schelden,

2.5.3. Financieel geweld

Ook financieel geweld kent vele vormen. Het gaat om de bewegingsvrijheid van het slachtoffer, die wordt ingeperkt met financiële middelen. Zoals daar zijn niet mogen gaan werken, geen overzicht of controle mogen hebben over de rekeningen, altijd verantwoording moeten afleggen voor aankopen enz.

2.5.4. geweld naar de kinderen toe

Hiermee bedoelen we de dat de dader het slachtoffer wilt kwetsen door zijn, haar of hun kinderen verbaal, emotioneel, seksueel of fysiek mishandelt.

2.5.5. emotioneel geweld

Ook hier verschillen de meningen erg in de literatuur.

Algemeen kunnen we stellen dat emotioneel geweld, verbaal geweld bevat plus nog een aantal specifieke handelingen. Zoals daar zijn:

- negeren van de gevoelens van het slachtoffer
- bedreigingen
- manipulatie
- controle
- intimidatie
- geweld t.o.v. bezittingen

2.5.6. Spiritueel geweld

Hoewel dit minder wordt aangehaald in de literatuur, wil ik het toch even vermelden, omdat iemand zijn spiritueel zijn, beknotten, het “zijn” van die persoon beknot.

Spiritueel geweld bestaat uit 1 of meerdere van volgende punten:

- manipulatie via het slachtoffer haar geloofsovertuiging
- verbieden tot het uiten en belijden van haar geloof
- haar geloofsovertuiging bespotten en in het belachelijke trekken
- de kinderen opvoeden met een geloof waar de moeder niet achter staat.

2.5.8. mannelijke privileges / uit ideologie

Dit deel komt uit het “power & control wheel” (Pence & Paymar,1993) maar komt vaker voor bij het zoeken naar informatie over het daderprofiel of het zoeken naar beweegredenen van de dader en kan daarom niet ontbreken uit deze opsomming.

Het gebruik maken van het mannelijk privilege daaronder verstaat men een strikte indeling van rollen volgens geslacht. De vrouw moet het huishouden doen en wordt gezien als een bediende van de man. Hij verwacht dan ook volledige gehoorzaamheid en vindt het normaal dat de vrouw geen zeg heeft bij het maken van belangrijke (financiële) beslissingen.

2.6. de “ervaring” van het geweld.

Voor slachtoffers van geweld is “de ervaring van geweld” van cumulatieve aard. Men went er niet aan dat men geweld meemaakt, wat men op dat moment meemaakt stapelt zich op bij de herinneringen van vorig geweld tegen hen gepleegd. Over het algemeen kan gesteld worden dat hoe meer men meemaakte, hoe ernstiger het geweld.

3. Bij wie komt psychisch geweld voor?

3.1. Omvang van huiselijk geweld

Van Dijk, Oppenhuis en Duesman (1997) hebben in Nederland een grootschalig onderzoek gedaan naar de omvang en aard van huiselijk geweld.

Hun resultaten waren opzienbarend, hieronder volgt een overzicht met de belangrijkste onderzoeksresultaten.

- 45% van de Nederlandse bevolking is zelf ooit slachtoffer geworden van niet-incidenteel huiselijk geweld.
- 30% van de Nederlanders is slachtoffer van huiselijk geweld dat noemenswaardige gevolgen heeft gehad zoals een scheiding, angstgevoelens, neerslachtigheid, eetproblemen of problemen met relaties en/of intimiteit.
- 21% van de Nederlanders is slachtoffer van huiselijk geweld dat langer dan vijf jaar duurde.
- 27% van de Nederlanders is slachtoffer van huiselijk geweld waarbij de voorvallen wekelijks of dagelijks voorkwamen.
- Geestelijke, lichamelijke en seksuele vormen van huiselijk geweld komen vaak samen voor in één complex van huiselijk geweld.
- Tweederde van de Nederlanders kent iemand (of denkt iemand te kennen) die slachtoffer is (geweest) van huiselijk geweld.
- Van geestelijke vormen van huiselijk geweld worden mannen en vrouwen ongeveer in gelijke mate slachtoffer.

Naar aanleiding van de Eurobarometer 51.0¹ (1999) waarin aandacht werd besteed aan o.a. huiselijk geweld, bracht INRA (1999) een rapport uit met als titel : “Europeans and their views on domestic violence against women”. In het totaal werden 16.179 mensen uit 15 verschillende landen ondervraagd.

Psychisch huiselijk geweld tegen vrouwen wordt door 65% van de EU burgers als “zeer ernstig” beschouwd. 29% beschouwt het als “redelijk ernstig”, 4% als “niet erg

¹ De Eurobarometer is sinds de jaren '70 het meetinstrument van de attitudes over sociale en politieke onderwerpen van de Europese bevolking.

ernstig” en 0.3% beschouwt het als “helemaal niet ernstig”. Op een schaal van 1 tot 4 was de gemiddelde score voor deze vraag 3.62, er was geen significant verschil tussen de 15 verschillende landen. De attitudes over psychisch geweld zijn in elk land ongeveer gelijk.

In de Eurobarometer 51.0 (1999) werden bedreiging met geweld en vrijheidsbeperking apart opgenomen in de vragenlijst. In het rapport besluit men dat de gevoelens over bedreigingen met geweld niet zo sterk zijn als bij andere vormen van geweld (fysiek, seksueel en psychisch geweld,...). Over het algemeen denkt 58% dat bedreigingen van geweld erg ernstig genomen dient te worden, 35% denkt dat dit redelijk ernstig is en 6% en 0.5% beschouwen het respectievelijk “niet erg ernstig” en “helemaal niet ernstig”.

De vrijheidsbeknopping van de vrouw wordt door 64% als erg ernstig beschouwt, 28% beschouwt het als “redelijk ernstig” en 5% en 1% beschouwen het respectievelijk “niet erg ernstig” en “helemaal niet ernstig”.

We kunnen dus besluiten dat de Europese bevolking veel waarde hecht aan het maatschappelijke probleem van huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen.

3.2. Hoe vaak/ frequentie

Kelly (1988) kwam bij haar onderzoek tot de conclusie dat frequentie de meest belangrijke factor was in de snelheid waarmee een vrouw, het gedrag van de partner als gewelddadig ging beschouwen. Hoe hoger de frequentie, hoe sneller het besef komt.

Vrouwen worden vaker slachtoffer van geweld met een zeer hoge intensiteit (hoge frequentie, lange duur, lichamelijk letsel en andere gevolgen) dan mannen. (Heijkoop, Jonker & Meinster, 2004)

3.3. Daderprofiel

Het is niet de bedoeling in deze thesis een daderprofiel te schetsen, toch kan men als men geestelijk misbruik en slachtoffers bespreekt, niet om de daders heen. In principe is er nog geen profiel van de psychisch geweldpleger. Wel is zeker dat een heel aantal risicofactoren of een combinatie van hen aan de oorsprong kunnen liggen.

Zoals daar zijn, genetische en ecologische factoren, negatieve levenservaringen in de jeugd, situationele factoren, interactionele factoren en culturele risicofactoren. Al

deze factoren hebben een cumulatief effect, hoe meer vormen van risicofactoren er zijn hoe meer vormen van geweld er kunnen plaatsvinden (Gezinsbond,2004)

Dewil (2000) stelt dat bij vrouwenmishandeling de man zich installeert in een machtspositie en zo de positie van de vrouw verzwakt. De partner bepaalt wat er gebeurt, wanneer het gebeurt en hoe het gebeurt. Soms kunnen dit heel kleine dingen zijn zoals het kiezen van een film maar ook belangrijke beslissingen worden enkel door de man beslist. Meestal laat de dader dit heel subtiel gebeuren. Door bijvoorbeeld haar juist nodig te hebben als zij klaar staat om ergens alleen naar toe te gaan. Of hij wil overal met haar meegaan en wordt jaloers als iemand anders met haar danst. Zij vertaalt dit als “ hij geeft veel om mij, hij houdt van mij”. Ook al voelt zij zich niet goed in deze situatie dan nog overtuigt hij haar dat zij de enige is die hem kan helpen, helpen veranderen. Met als gevolg dat de vrouw langzaam maar zeker steeds meer isoleert en op zeker moment alleen nog maar voor hem leeft.

Vervolgens maken vrouwen een heel proces door van twijfels, hoop, angst en schaamte. Het slachtoffer koestert een intense hoop dat als zij zich maar zodanig aanpast aan de partner en zich wegcijfert omwille van hem, de mishandeling zal stoppen en hij zal veranderen.

Walker (1984) stelt dat mishandelde vrouwen een heel sterke rationaliseringsreactie hebben. De vrouw rationaliseert het gedrag van de partner zodanig dat zij alleen het lieve stuk van haar partner als zijn “echte ik” te beschouwen, de partner is niet echt gewelddadig. In een geweldcyclus volgen een periode van spanningsopbouw, een geweldige uitbarsting en een periode van verzoening elkaar op. De periodes van verzoening waarin de man beterschap belooft, maken dat de vrouw in de mythe van “lieve echte ik” blijft geloven.

Römkens en Dijkstra (1996) stellen vast dat de frequentie van dominerend gedrag door de partner samengaat met een aantal ideologische opvattingen. De man verwacht zo bijvoorbeeld gehoorzaamheid van zijn partner. Ook onderschikking wordt verwacht. Het geweld van de man is niet zomaar een uit de hand gelopen conflicthantering Het komt vooral voor in relaties waar de man het aanvaardbaar acht ook in andere opzichten verregaande controle en macht over zijn partner uit te

oefenen. Onder andere door sociaal extreem controlerend gedrag, extreme jaloezie, extreme angst voor verlaten, veelvoudige vraag naar verantwoording bij de vrouw bij haar afwezigheid.

Van Dijk, Oppenhuis en Duesman (1997) stellen dat 80% van het huiselijke geweld wordt gepleegd door mannelijke daders. In het algemeen geldt: hoe hechter de relatie tussen dader en slachtoffer, des te intenser het huiselijk geweld. Als huiselijk geweld wordt gepleegd door een (ex-)partner van het slachtoffer gaat het in veel gevallen juist om geweld met een (zeer) hoge intensiteit.

4. De gevolgen van psychisch geweld

Huiselijk geweld veroorzaakt op korte en lange termijn negatieve gevolgen. Zowel op fysiek (kwetsuren) als op psychologisch vlak (depressie, angst, verstoord zelfbeeld en post traumatische stress stoornis). Het is mogelijk dat deze negatieve gevolgen variëren naargelang de duur van het geweld, het soort intieme relatie en de aard van het geweld.

De gevolgen van geweldervaringen bestaan uit klachten op fysiek, psychisch, seksueel en relationeel vlak. Een overmaat aan negatieve gevoelens komt vaak voor. De gevolgen van geweldervaringen zijn te vergelijken met de gevolgen van andere negatieve levensomstandigheden zoals deprivatie. (Vandenberk 2003)

4.1. De psychische gevolgen

Bij mentale mishandeling neemt de dader als het ware volledig bezit van de geest van zijn slachtoffer. Haar persoonlijkheid wordt zwaar onderdrukt.

Het gevolg van deze voortdurende onderdrukking is in vele gevallen ingrijpender dan iedere andere vorm van mishandeling, Het zelfbeeld van de vrouw wordt steeds meer omlaag gehaald. Op termijn kan dit leiden tot apathie, gevolgd door algehele weerloosheid. Door de schending van de autonomie en de lichamelijke integriteit is het zelfvertrouwen zodanig aangetast dat er weinig tot niets van overblijft. Steeds verder over de eigen grenzen moeten laten gaan en de eigen grenzen omwille van de relatie altijd maar verder verleggen, maakt dat het zelfbeeld zodanig geschonden is dat mishandelde vrouwen zich niets of niemand meer voelen. (Dewil, 2000)

Multiple regressie analyse toont aan dat psychologisch misbruik een sterkere predictor van angst, depressie, laag zelfbeeld en ontwijkend gedrag, hoewel er een hoge correlatie tussen psychologisch en fysiek misbruik werd vastgesteld. (Baldry,2003)

4.2. De fysieke gevolgen

Dewil (2000) stelt ook dat de soms jarenlange mishandeling, het niet mogen nemen van eigen beslissingen, het niet weten of dreigementen wel of niet zullen worden uitgevoerd maakt alsmear meer onzeker en zorgt voor een hele reeks klachten: angsten, fobieën, schuld- en schaamtegevoelens, wantrouwen, weinig zelfvertrouwen, depressies. Er komen ook volgende fysieke gevolgen voor: concentratieproblemen, slapeloosheid, verslaving, psychosomatische klachten zoals hoofdpijn, hyperventilatie, buikpijn en seksuele problemen.

4.3. De sociale gevolgen

Het slachtoffer ondervindt ook moeilijkheden bij het normaal sociaal functioneren als gevolg van het partnergeweld. Het voortdurend schelden, negeren en domineren halen het zelfvertrouwen van het slachtoffer naar beneden, wat haar onzeker maakt in nieuwe sociale situaties. Maar soms zijn de sociale gevolgen ook vele directer dan dat, de partner verbiedt bijvoorbeeld het zien van familieleden of vrienden waardoor een vervreemding ontstaat. (Leung & Leung,2005)

Mishandelde vrouwen zwijgen over wat hen overkomt. Ze worstelen met schaamte, twijfel en gevoelens van schuld. Dit gevoel wordt vaak versterkt door mythes die de maatschappij in leven houdt. Zoals daar zijn “ Ieder huisje heeft zijn kruisje”, “ Waar twee vechten, zijn er twee fout” en “ Het gezin is de hoeksteen van de maatschappij een ‘heilig’ instituut”, maakt dat vrouwen gaan twijfelen en denken dat ze er alleen voor staan. Ze ervaren een gevoel van mislukking en dat proberen ze op te lossen door heel veel energie in hun partner, kinderen en huishouden te steken. Dit maakt dat ze de eigenlijke mishandeling wegcijferen en vaak niet eens erkennen of in het ergste geval niet herkennen. Als de vrouw beseft dat ze het ideaalbeeld van het gezin wat haar wordt opgedragen door de maatschappij niet kan waarmaken volgen er gevoelens van schuld en schaamte. Wat binnen het gezin gebeurt, blijft daar en daar heeft de buitenwereld niks mee te maken. Wat nu specifiek is aan psychisch geweld is dat een

toevallige ontdekking door iemand die dicht bij het slachtoffer staat minder waarschijnlijk is dan bij fysiek of seksueel geweld. Denk bijvoorbeeld aan een buurvrouw die de blauwe plekken ziet of een dokter die seksueel misbruik vaststelt. Dit is bij mishandeling vaak de eerste stap bij het doorbreken van het isolement van de vrouw. Geestelijke littekens kan men zo niet vaststellen en dit maakt dat de vrouw steeds verder in haar isolement zakt. Contact met de buitenwereld wordt steeds minder evident, men mijdt sociale contacten omdat het slachtoffer zich onzeker en minderwaardig voelt.

De weerloosheid van de vrouw wordt nog eens versterkt door de druk die de partner uitoefent op haar. Ze wordt onder druk gezet om te zwijgen onder dreigementen van straffen op haar of op de eventuele kinderen. Ook is een algemeen kenmerk van de dader dat hij zich naar de buitenwereld heel vriendelijk en open gedraagt. Zodat het voor de vrouw zwaarder wordt om mensen ervan te overtuigen hoe hij echt is, zou ze deze stap al durven nemen.

4.4. Relationele gevolgen

Vrouwen die zich in een situatie van mishandeling bevinden zijn getraind in het zich richten op de gevoelens van een ander. De eigen gevoelens worden als bedreigend ervaren.

Als gevolg van de herhaalde mislukte pogingen tot verzet, hebben slachtoffers geleerd zicht te onderwerpen zodat ze nu moeite hebben om actief betrokken te zijn bij het oplossen van problemen. Deze houding van “ik kan niet” komt ook via hun lichaamstaal naar buiten. Sommige vrouwen hebben angst om zich lichamelijk te uiten. Ze zijn bang dat als ze met hun gevoelens om proberen te gaan overweldigd gaan geraken en ze niet meer onder controle gaan kunnen houden.

Opdebeeck (1993) stelt dat het voortzetten van gewelddadige relaties door de slachtoffers van het geweld het best kan worden voorspeld vanuit de afhankelijkheden waarmee de slachtoffers geconfronteerd worden. Zij stelt dat het weinig uitmaakt of de afhankelijkheid materieel, emotioneel, sociaal of eerder symbolisch is. Het is de totale som van die afhankelijkheden die doorslaggevend zijn. Ze vernoemt wel dat de afhankelijkheid op financieel, economisch, sociaal en betekenisgevend vlak de meest bekende afhankelijkheden zijn.

Ook stelt Opdebeeck (1993) dat geweld niet altijd de liefde voor de partner doodt. Bijna de helft van de vrouwen in onthaalcentra zeggen vaak tot heel vaak aan de partner te denken, ruim de helft zegt dat ze moeite zouden hebben om over een scheiding met hun partner heen te komen.

De vrouw ziet zich vaak als de reddende engel in de relatie. Ze beschouwt de partner als een slachtoffer van ongelukkige jeugd of dominante baas ect. Haar partner mishandelt haar omdat hij ongelukkig is maar haar liefde voor hem zal hem over zijn ongeluk heen helpen. Vrouwen die liefhebben zijn vaak tot veel opofferingen in staat, wat mooi aansluit bij de traditionele vrouwenrol. (Mills,1985)

4.6. De gevolgen op eventuele kinderen

Huiselijk geweld heeft serieuze effecten op kinderen. Ze zijn vaak getuige van geweld of horen het geweld of zien de gevolgen van dat geweld. Als er psychisch geweld wordt gepleegd zien zij de emotionele gevolgen hiervan zoals angst, verdriet en boosheid. Mullender (1994) stelt dat zoveel als 90% van de kinderen van vrouwen waar psychisch geweld tegen wordt gepleegd, hier getuige van zijn, vaak zonder dat de ouders dit beseffen.

Er is een hele reeks van emotionele problemen vastgesteld bij kinderen van wie de moeder slachtoffer was van huiselijk geweld. De belangrijkste hierbij zijn angst, psychosomatische ziektes, depressie, droefheid, teruggetrokken houding, bezorgdheid, sociale incompetentie en een verstoring van hun ontwikkeling. (Jaffe, Wolfe, Wilson, 1990)

Kinderen die gedwongen of ongedwongen geweldpleging tegen hun moeder zien houden daar vaak een ernstige en durende trauma's aan over. Het mannelijke rolmodel, de vader of partner van de moeder, zou een voorbeeld moeten geven in het omgaan in partnerrelaties en het leven in het algemeen. Dat is in deze situatie duidelijk niet het geval. Kinderen die getuige zijn van geweld tegen hun moeder hebben een verhoogd risico om later ook zelf geweldplegers te worden. (Dearing & Forg, 1999)

5. Maatschappelijk (h)erkenning van partnergeweld

Een voorwaarde voor de erkenning van een fenomeen zoals geweld als maatschappelijk probleem, is dat een groep mensen dit fenomeen als dusdanig

definiëren en zichtbaar maken. Als deze probleemformulering door een voldoende groot of invloedrijk deel van de samenleving aanvaard wordt, wordt er een maatschappelijk draagvlak gecreëerd voor maatregelen ter preventie en ter remediëring. Vaak geeft de erkenning van een specifieke geweldvorm op haar beurt aanleiding tot het onder de aandacht brengen van aanverwante geweldvormen door andere groepen. Op die manier kan er een sneeuwbaaleffect ontstaan waarbij steeds nieuwe - of beter: nieuw benoemde - vormen van geweld het onderwerp worden van een maatschappelijk debat.

Een tiental jaar na WOII werd vanuit feministische hoek de problematiek van de vrouwenmishandeling binnen het gezin in de openbaarheid gebracht. De maatschappelijke formulering van een geweldprobleem was de aanleiding tot het ontstaan van een nieuwe vorm van hulpverlening, met name de vluchthuizen voor mishandelde vrouwen. De vluchthuizen ontstonden uit vrijwillig engagement en werkten autonoom. De vluchthuizen worden gesubsidieerd als opvangcentra.

Dit verschil met de professionele organisatie van de hulpverlening rond kindermishandeling weerspiegelt de positie van de probleemformuleerders. De vrouwenbeweging behoorde immers in tegenstelling tot de artsen niet tot het establishment, en kon als gevolg daarvan op heel wat minder ondersteuning rekenen vanuit het beleid en vanuit bredere maatschappelijke kringen. Naast de rol van de probleemformuleerders had ook de positie van de slachtoffers in beide gevallen een impact op het erkenningsproces, zij het dan op een verschillende manier.

In het geval van de kindermishandeling waren de slachtoffers van zo een jonge leeftijd dat hen geen enkele verantwoordelijkheid kon toegeschreven worden in het geweld dat zij ondergingen. Dat lag helemaal anders in het geval van de vrouwen die slachtoffer waren van het geweld van hun eigen partner. Zij waren volwassenen tegen wie er nog vaak verdenkingen bestonden dat zij het geweld zelf uitgelokt hadden. Dit bemoeilijkte het erkenningsproces van de vrouwenmishandeling als maatschappelijk probleem.

Vanaf 1975 komen nog andere vormen van geweld binnen het gezin aan de oppervlakte. Verenigingen als “Vrouwen Tegen Verkrachting” (later “Tegen Haar Wil”) treden naar voor als probleemformuleerders van seksueel geweld tegen vrouwen. Hun leden zijn vooral vrouwen die zelf slachtoffer waren. Door hun grote emotionele betrokkenheid bij de problematiek staan zij in een minder sterke positie dan de beweging tegen vrouwenmishandeling. Dat werkt door op de maatschappelijke

erkenning van de problematiek: de hulpverlening aan vrouwen die als volwassene seksueel geweld ondergingen wordt grotendeels door lotgenoten in handen genomen. Dezelfde groepen uitten voor het eerst scherpe kritiek op de professionele hulpverlening rond geweld in gezinnen, aan wie onkunde, onbegrip, culpabilisering van het slachtoffer en seksueel geweld vanwege hulpverleners verweten werd. Sindsdien komt het sneeuwbaaleffect van de formulering van specifieke vormen van geweld pas helemaal op gang. (vrij naar een interview met mieke, medewerkster vluchthuis)

6. De hulpverleningskanalen

Rechten van het slachtoffer

Op 22 februari 2003 ondertekenden de leden van het Europees Forum voor Slachtofferhulp de 'Verklaring van de rechten van het Slachtoffer'. Sindsdien is deze dag de 'Europese dag van het Slachtoffer'.

Het Europees Forum formuleerde 6 rechten van het Slachtoffer. Het Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid (2004) in België voegde hier een zevende recht aan toe.

1. Recht op respect en erkenning

Ieder slachtoffer heeft het recht correct en vriendelijk behandeld te worden. Er mag geen onderscheid gemaakt worden naargelang het misdrijf, maar ook niet naargelang nationaliteit, sociale afkomst, politieke overtuiging, religie, seksuele geaardheid.

2. Recht op krijgen van informatie

Een slachtoffer heeft recht op alle informatie over het verloop van de gerechtelijke procedure, de bijstand van een advocaat, de middelen om schadevergoeding of financiële hulp te krijgen en de diensten voor hulpverlening. Binnen een korte termijn heeft hij/zij het recht zo volledig mogelijk geïnformeerd te worden over de inhoud en het verloop van het dossier. Het slachtoffer kan steeds een kopie vragen van het

afgelegd verhoor. Om geïnformeerd te blijven is het nuttig om op de secretariaat van de griffie van de rechtbank aan te melden als ‘statuut van benadeelde’.

3. Recht op geven van informatie

Het slachtoffer heeft niet alleen het recht om informatie te krijgen, ook informatie geven is een recht van het slachtoffer. Hij/zij heeft het recht om een verklaring af te leggen in een welbepaalde zaak. Het slachtoffer moet in de mogelijkheid gesteld te worden om uw versie van de feiten te geven, om te kunnen meedelen welke elementen u heeft om schadeloos gesteld te worden, enz... Het is ook van belang dat het slachtoffer zelf vragende partij kan zijn om hulp van een slachtofferbejegeningsdienst te vragen.

4. Recht op juridische bijstand

Het slachtoffer heeft recht op begeleiding en advies door politie, justitie of hulpverlening. Hij/zij heeft dus bv. ongeacht uw financiële middelen, het recht verdedigd te worden door een advocaat.

5. Recht op bescherming en privacy

Absolute recht op privacy is één van de rechten van het slachtoffer. Dit betekent ook dat de politie,... niet zomaar de gegevens van het slachtoffer of hetgeen in vertrouwen door aan hen is gezegd, mag doorgeven worden aan derden.

6. Recht op herstel

Binnen een redelijke termijn heeft het slachtoffer recht op herstel van de geleden schade. Op grond van de schade wordt een vergoeding berekend. Is een effectief herstel van de schade niet mogelijk, dan kunnen de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden om een financiële hulp van de staat verzoeken.

7. Recht op hulp

Elk slachtoffer heeft hulp op psychosociale steun en hulp. De politie kan de informele hulp starten vanuit de politieke slachtofferbejegeningsdienst. Verder kan de politie doorverwijzen naar de gespecialiseerde psycho-sociale hulpverlening.

Welke hulpverleningskanalen vinden de Belgen belangrijk?

Het rapport van INRA (1999) toont aan dat minimum 70% van de Europese bevolking volgende 9 entiteiten, een belangrijke rol ziet spelen in de hulp gegeven aan slachtoffers van huiselijk geweld. Zoals daar zijn familie en vrienden, sociale diensten, medische diensten, de politie, de staat, advocaten/juristen, liefdadigheidsinstellingen, religieuze instellingen en de media.

We bespreken hier hulpverleningskanalen die door datzelfde rapport (INRA 1999) door meer als 90% van de Belgen als een belangrijk worden beschouwd.

6.1 de politie

Om een minimale dienstverlening aan de bevolking te kunnen verzekeren, bepaalt het KB van 17.09.2001 zes functies die voorzien moeten worden:

- Wijkwerking
- Onthaal
- Interventie
- Politionele slachtofferbejegening
- Lokale opsporing en lokaal onderzoek
- Handhaving van de openbare orde

6.1.1. Politionele Slachtofferbejegening

De functie politionele slachtofferbejegening bestaat in het verschaffen van een adequate opvang, informatie en bijstand aan het slachtoffer. Elke politieambtenaar moet bekwaam zijn deze taak goed te volbrengen. In geval van confrontatie met een zeer ernstig slachtofferschap, mag het korps een beroep doen op een gespecialiseerd medewerker, personeelslid van de politiediensten, inzake slachtofferbejegening. Eén gespecialiseerd medewerker per korps geldt als minimale werkings- en organisatienorm. Verschillende zones kunnen een gezamenlijke groep deskundigen oprichten.

Voorbeeld : Politiële slachtofferbejegeningdienst in politiezone Assenede- Evergem

De dienst slachtofferbejegening is in het leven geroepen, in het kader van OOP 15 ter, daar er tijdens de interventies door politieambtenaren veelal wordt vastgesteld dat de mensen nood hebben aan een luisterend oor. De politieambtenaren zelf hebben, door de interventiedruk, hiervoor niet altijd de tijd, zodat de dienst slachtofferbejegening dit overneemt. De slachtofferbejegening is nog altijd de taak van de politieambtenaar. De politieambtenaar moet het slachtoffer steeds op een correcte en begripvolle manier opvangen zorgen voor praktische informatie en emotionele steun, zoals vermeld in art. 46 van de wet op het Politieambt. De dienst slachtofferbejegening van de politiezone Assenede-Evergem bestaat uit 2 halftijdse personeelsleden instaan voor de dagelijkse werking en de crisisopvang .

De dienst slachtofferbejegening zorgt voor de herbezoeken bij:

- inbraken waarbij contact was met de dader
- verkeersongevallen waarbij slachtoffers werden gehospitaliseerd
- zedenfeiten
- verdwijningen
- familiale moeilijkheden
- stalking
- partnergeweld.

De dienst is er ook voor de eigen personeelsleden die nood hebben aan een gesprek na bepaalde interventies.

Er wordt eveneens voorzien in een 24u permanentie waarbij er steeds iemand kan worden opgeroepen in een aantal crisissituaties.

Deze permanentie wordt verzekerd door de 2 consulenten, een politiecommissaris en een inspecteur. Wanneer na een eerste gesprek blijkt dat er een doorverwijzing naar meer gespecialiseerde diensten zich opdringt, wordt de sociale kaart geraadpleegd en worden de gegevens aan het slachtoffer doorgegeven.

Zoals vermeld in de OOP 15 ter wordt er nauw samengewerkt met de dienst slachtofferhulp Visserij. Inzake partnergeweld verwijzen ze dan door naar het CAW. Het project houdt een aanklappende hulpverlening in voor koppels die de relatie

willen verderzetten, maar hierbij enige moeilijkheden ondervinden. De medewerkers van de dienst slachtofferbejegening doen dus geen begeleiding, maar verwijzen enkel door naar de bevoegde instanties. Indien men na een politie-interventie beroep wenst te doen op de dienst slachtofferbejegening, kan men dit kenbaar maken aan de politieambtenaren of kan men zich persoonlijk of telefonisch in contact stellen met het onthaal van het politiecommissariaat. Eén van de medewerkers zal dan zo spoedig mogelijk contact opnemen om een afspraak te maken. In het hoofdcommissariaat werd een lokaal ingericht waar slachtoffers op een rustige, comfortabele manier kunnen opgevangen worden. Hier kan het slachtoffer zijn verhaal doen en wordt hij geïnformeerd over het verdere verloop van de zaak. Indien wenselijk kan een herbezoek worden gedaan. In sommige gevallen worden slachtoffers doorverwezen naar meer gespecialiseerde centra voor slachtofferhulp.

De vorige jaren werd vastgesteld dat intrafamiliaal geweld, waaronder men het partnergeweld vindt, het grootste deel uitmaakt van alle politie-interventies. Als politiedienst werd er voor een eerste crisisopvang gezorgd, maar op lange termijn waren de mogelijkheden beperkt om het geweld te voorkomen.

Teneinde in te staan voor een goede en professionele aanpak van het partnergeweld sloeg de lokale politie de handen in elkaar met externe partners, meer bepaald het CAW Artevelde, de Visserij, de huisartsenverenigingen van de zone, het parket, het justitiehuis en het provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

De doelstelling hiervan is om op korte of middellange termijn de geweldstoepassing te laten stoppen, door op korte tijdspanne de juiste professionele hulp aan te bieden en de probleemsituaties vroeger te detecteren. Tweede doelstelling is om de politiemensen meer ruimte te bieden voor “meer blauw op straat” en voor het uitvoeren van andere politionele taken, terwijl de hulpverlening instaat voor de begeleiding en opvolging van partnergeweld.

Vragen rond intrafamiliaal geweld, in bijzonder het partnergeweld, kunnen gesteld worden aan de dienst slachtofferbejegening. Zij zorgen voor de correcte informatie en/of juiste doorverwijzing.

6.2. Maatschappelijk werkers,... (sociale dienstverlening)

6.2.1. CAW

Het Centrum Algemeen Welzijnswerk of CAW staat open voor mensen met vragen en problemen. Daarbij houdt het CAW de drempel bewust zo laag mogelijk. Want het CAW is er voor iedereen, en zeker voor mensen die meer kwetsbaar zijn, wegens kansarmoede, thuisloosheid, scholing, leeftijd, afkomst... Zevenentwintig CAW's in Vlaanderen en Brussel bieden op eenvoudige vraag een luisterend oor, opvang en psychosociale begeleiding.

Elke hulpvrager mag rekenen op absolute discretie van de hulpverleners. Het CAW is een autonome welzijnsorganisatie, en werkt onafhankelijk van het onderwijs, de gezondheidszorg, de sociale zekerheid, de financiële bijstand, justitie... Mensen worden als gelijkwaardig benaderd. De hulpverlening is vrijwillig, anoniem en vrij van externe rapportage en controle.

De CAW-hulpverleners ondersteunen in de eerste plaats de mogelijkheden die mensen zélf hebben. Welke oplossingen kunnen mensen zelf vinden en met de steun van hun sociaal netwerk? Ondersteuning van het CAW betekent ook: mensen sterker maken om hun basisrechten zelf te realiseren.

6.2.2. Vluchthuis

Vluchthuizen vallen meestal onder de CAW en bieden een tijdelijk alternatief voor de gezinssituatie. Naast een intensieve emotionele begeleiding en training om zelfstandigheid en weerbaarheid te bevorderen, zorgt het vluchthuis ook voor informatie en administratieve ondersteuning en onderhoudt het contacten met andere eerste lijnsdiensten, met politie en advocaten. Het vluchthuis streeft naar een integrale hulpverlening. De totale leefsituatie van de hulpvraagster wordt bekeken, men maakt een inventaris van al haar materiële en immateriële problemen en de samenhang ertussen. Het belangrijkste streefdoel van de hulpverlening is dat een mentale ommekeer bij de cliënt plaatsgrijpt, waardoor ze sterk genoeg wordt om de grens te trekken en voor zichzelf op te komen. Daarom werkt de hulpverlening eerst aan een positief zelfbeeld bij de cliënt. Dat groeiproces vergt tijd. Het hulpverleningsaanbod bestaat uit de individuele begeleiding, de groepswerking en de kinderwerking.

Bij de individuele begeleiding is er aandacht voor het individuele, het relationele en het maatschappelijke aspect. Bij het intake-gesprek krijgt de nieuwkomer een individuele begeleidster voor de hele periode van haar verblijf.

Belangrijk in een vluchthuis is ook het groepsleven. De groep wordt geacht de nieuwkomer te helpen.. De sociale controle in een vluchthuis is heel sterk. Alcoholisme of een verkeerde aanpak van de kinderen kunnen afkeuring van de groep uitlokken. Alles is gericht op zelfredzaamheid. De moeders zijn de enige verantwoordelijke voor hun kinderen. Hulpverleners worden verondersteld afstand te houden, tenzij er iets misloopt. Ook wordt er een niet-oordelende houding aangenomen, zo wordt de partner bijvoorbeeld geen dader genoemd. Omdat dat een oordeel zou inhouden vanwege de hulpverlener als de vrouw zou beslissen om terug te keren naar haar partner.

We zouden hier toch nog even het nijpende tekort aan plaatsen in vluchthuizen willen aanhalen. Ook meer gespecialiseerde vluchthuizen zijn steeds meer nodig. Zoals bijvoorbeeld een opvangtehuis voor mannen, een vluchthuis meer specifiek voor de allochtone vrouwen en een vluchthuis voor homoseksuelen.²

6.2.3. Psychologen

Ook zelfstandig psychologen worden geraadpleegd. Meestal als gevolg van een doorverwijzing door de huisarts. Hulpverlening bij een zelfstandige psycholoog begint net zoals bij het vluchthuis of CAW, met een intake-gesprek, van waaruit de psycholoog samen met de cliënt, zijn of haar mogelijkheden bespreekt.

6.3. Huisartsen,... (medische dienstverlening)

Huisartsenpeilpraktijken.

De huisartsenpeilpraktijken zijn ontstaan in 1979 en sedert 1991 wordt de werking volledig gefinancierd door de Vlaamse en Franse Gemeenschap. Huisartsen registreren bepaalde fenomenen zodat het wetenschappelijk instituut van volksgezondheid zich een beeld kan schetsen van de ziekten en klachten waarmee de Belgische bevolking te kampen heeft.

Zo is er een fiche waar men peilt naar intentioneel geweld. Het doel van de registratie is om het voorkomen te bestuderen van de verschillende vormen van geweld waarmee

² vrij naar een interview met Mieke, medewerkster in het vluchthuis van Gent

de huisarts geconfronteerd wordt. De registratie liep van 2002 tot 2004 en omvat klachten en symptomen die te maken hebben met of die fysisch, psychisch en/of seksueel geweld doen vermoeden, ongeacht de leeftijd en het geslacht van het slachtoffer. Geweld dat reeds enige tijd bestaat, dient ook te worden geregistreerd. (Van Casteren, 2003)

De door de huisarts geregistreerde parameters zijn de volgende:

- demografische gegevens van de patiënt
- soort geweld (fysiek, psychisch, seksueel)
- kenmerken van het geweld (plaats, tijdstip)
- al dan niet middelengebruik van het slachtoffer
- middelengebruik van de (vermoedelijke) dader en de relatie (van hem/haar) tot het slachtoffer
- het door de arts gegeven gevolg

Zink et al. (2004) heeft het ook over het belang dat de huisarts uitoefent. Zij stellen dat enkele simpele routinevragen door de huisarts gesteld, vroegtijdig misbruik zouden kunnen opsporen, ook al ziet het slachtoffer haar relatie zelf nog niet als mishandelend. Maar ook stellen de auteurs dat het daar niet stopt. Het is noodzaak alle verschijnselen van de slachtoffers te registreren en aan de slachtoffers verdere hulpverlening aan te bieden.

6.4. Familie en vrienden

De omvang van de hulp die familie en vrienden geven aan slachtoffers van psychisch geweld is niet te schatten. Het is wel zo dat het aanwezig zijn van die hulp en de omvang van die hulp zeer verschillend is van persoon tot persoon. Bij psychisch geweld is het immers vaak zo dat het slachtoffer in een sociale isolatie terechtkomt. (cfr. Supra).

7. De juridische evolutie

Eenmaal dat de samenleving een deel van de verantwoordelijkheid opneemt voor de opvang van bepaalde problemen, getuigt het van een goed beleid dat de beleidsvoerder probeert na te gaan in welke mate het beleid vat heeft op het probleem.

Er komt dus een stuk van het probleem 'boven water', terwijl een ander gedeelte van het probleem 'onder water' blijft. (Vandenberk et al (2003))

Partnergeweld op zich is zeker geen nieuw fenomeen. Wat wel relatief nieuw is, is de aandacht die deze vorm van geweld krijgt in de publieke opinie. Dit hangt samen met de erkenning van interpersoonlijk geweld als een maatschappelijk probleem, en met de daaraan voorafgaande strijd om die erkenning.

Een interessante benadering van geweld vinden we in de criminologie. Het criminologisch perspectief spitst zich niet alleen op geweld toe, maar op het begrip 'misdrijven', feiten dus die een overtreding van de wet inhouden en waarvan geweld een deel kan uitmaken. Anderzijds zijn niet alle gewelddadige handelingen wetsovertredingen en behoren zij dus niet noodzakelijk tot het voorwerp van de criminologie. (Vrij naar Eliaerts, (2003))

Zoals in het voorgaande uiteengezet werd, dienen geweldvormen eerst maatschappelijke erkenning te krijgen alvorens er maatregelen kunnen worden genomen. Deze maatregelen kunnen zich ook op het niveau van de wetgeving situeren. Voorbeelden hiervan zijn:

- De wet op stalking van 30 oktober 1998 (www.juridat.be) bracht voor de eerste maal psychologisch geweld in het strafrecht
- En de wet op de toewijzing van de gezinswoning van 28 januari 2003 (www.juridat.be) gaat nog een stap verder en stelt dat slachtoffers van partnergeweld onder strikte voorwaarden de gezinswoning (voorlopig) kunnen toegewezen krijgen.

Hiermee ging psychisch partnergeweld ook deel uitmaken van het studieterrein van de criminologie, of ook van de intersectie tussen criminologie en andere sociale wetenschappen.

Bruinsma (et al., 2001) pleiten trouwens voor een interdisciplinaire wetenschappelijke benadering van het probleem criminaliteit, een weg die alvast in Nederland al is ingeslagen. Criminaliteit is niet meer het exclusief domein van criminologen stellen zij, net zoals misdaadbestrijding niet langer het alleenrecht is van justitie. Een toenemende samenwerking van strafrechterlijke diensten met andere overheidsdiensten, met private organisaties en met burgers is een illustratie van dit laatste. Ook is het belangrijk het opkomende belang van de victimologie aan te halen, deze tak van de criminologie geeft aandacht aan de positie van het slachtoffer.

F. ONDERZOEKSOPZET

1. Waarover gaat het?

Er bestaat geen enkelvoudige eenduidige definitie van psychisch partnergeweld. Aangezien we dit probleem vaak tegenkomen in de opleiding van agoog, worden nu enkele definities die het meest toepasbaar zijn gegeven. De perfecte definitie ligt dan in het midden liggen.

De Wereld Gezondheidsorganisatie (World Health Organization, WHO) definieert partnergeweld als :

“Intimate partner violence includes acts of physical aggression, psychological abuse, forced intercourse and other forms of sexual coercion, and various controlling behaviors such as isolating a person from family and friends or restricting access to information and assistance.”

Psychological/ emotional abuse has been variously characterized as “the use of verbal and nonverbal acts which symbolically hurt the other or the use of threats to hurt the other” (Straus, 1979)

“behaviors that can be used to terrorize the victim... that do not involve the use of physical force” (Shepard & Campbell, 1992);

“the direct infliction of mental harm” and “threats or limits tot the victim’ s well-being” (Gondolf, 1987)

“... and ongoing process in which one individual systematically diminishes and destroys the inner self of another. The essential ideas, feelings, perceptions, and personality characteristics of het victim are constantly belittled.” (Loring, 1994)

2. Wat wordt er onderzocht?

Voor vzw Zijn is het van uitermate belang om een antwoord te zoeken op de vraag: “hoeveel soorten psychisch geweld zijn er in een partnerrelatie waarbij de vrouw het slachtoffer is ?” Het doel van het onderzoek is het beschrijven van de verschillende vormen van psychisch geweld en daarvan een overzicht geven.

Op de vraag of dit onderzoek relevant is, kan volmondig “ja” geantwoord worden. Een onderzoek is immers relevant als het bijdraagt tot het oplossen van een probleem en dat maakt dat dit onderzoek zowel theoretisch als praktisch relevant wordt.

Theoretisch relevant omdat: het een meetinstrument probeert aan te reiken voor het meten van psychisch geweld zodat er na het kwalitatief onderzoek, wat nu wordt uitgevoerd wordt, een mogelijkheid bestaat om het kwantitatief uit te werken.

Uiteraard is er ook praktische relevantie, de vzw Zijn wil de resultaten gebruiken om hun vormingen en hulpverlening uit te breiden. De resultaten van het onderzoek zijn dan ook bedoeld om informatie te geven aan hulpverleners.

3. Wie wordt er bevraagd?

Uit de titel en het puntje ‘Wat wordt er onderzocht?’ blijkt dat de doelgroep vrouwen zijn. Meer in het bijzonder vrouwen die slachtoffer zijn of zijn geweest van psychisch geweld in een partnerrelatie. We gaan vrouwen ondervroegen die vrijwillig aan dit onderzoek willen meewerken. Deze vrouwen bleven vanuit privacy redenen uiteraard anoniem. Het grote dilemma is natuurlijk mensen vinden die over dit taboe willen spreken, we probeerden hen te vinden via vluchthuizen en andere organisaties. Toch heb ook ik zelf de taboesfeer die rond dit thema hangt, moeten ondervinden. In het totaal had ik 24 mensen die oorspronkelijk “ja” zeiden op mijn vraag voor een interview. Later hebben 9 van hen zich bedacht. Het betrof dan meestal vrouwen die nog bij hun partner waren en angst hadden dat deze daar achter zou komen. Uiteindelijk bleven er 15 vrouwen over die wel hun verhaal aan mij wilde toevertrouwen, al of niet via een tussenpersoon.

4. Waarom wordt dit onderzocht?

Er is geen stoppen aan de creativiteit van mensen om elkaar pijn te doen of schade te berokkenen. Het is dan ook uitermate interessant om te gaan kijken naar hoe dit geweld tot stand komt en hoe het evolueert. Psychisch geweld in het bijzonder spreekt mij persoonlijk heel erg aan omdat het niet zichtbare letsels achterlaat en minder herkenbaar is. Er hangt nu, in 2005, nog altijd een soort taboe rond en dat intrigeert mij, vooral als dat geweld zich dan nog afspeelt in een hechte intieme relatie zoals een partnerrelatie.

Het onderzoeksprobleem heb ik gevonden via de website van de wetenschapswinkel van de VUB. Daar stond de vraag van VZW Zijn op.

De vzw Zijn is een organisatie die preventief en duidend optreedt tegen geweld en misbruik binnen elke vertrouwensrelatie, zodat de spiraal die van generatie op generatie wordt doorgegeven, doorbroken wordt. De preventieve en duidende werking van vzw Zijn beoogt inzichtverwerving, attitudeverandering, waardebesef en biedt een meerwaarde ten opzichte van de curatieve werking van de hulpverlening.

De vzw Zijn is met andere woorden op zoek naar alle informatie die kan helpen bij het inzicht krijgen in thema's zoals geweld, geweld in partnerrelaties of geweld in intieme sfeer.

5. Dataverzameling

Eerst en vooral ging ik op zoek naar informatie vanuit de literatuur, omdat op dit onderwerp zoals ik net al even aanhaalde, een zeker taboe hangt, zal die literatuurstudie een overzicht geven van wat psychisch geweld in partnerrelaties is, de mechanismen erachter en de mogelijke hulpverlening.

Er werd een halfopen interview afgenomen, waarbij wordt vastgehouden aan een vragenlijst maar toch voldoende ruimte wordt gegeven aan de slachtoffers om in alle rust en anonimiteit hun verhaal kwijt te kunnen.

De vragen in het interview gaan over volgende onderwerpen:

- Wie is het slachtoffer en wie is de dader, een profiel
- Aard, kenmerken, duur van het geweld
- Ervaringen bij dat geweld op alle mogelijke lagen
- hulpverlening

Om de betrouwbaarheid en de geldigheid van het onderzoek te garanderen werden er enkele verhogende maatregelen getroffen worden. Er wordt gebruik gemaakt van audiorecorders om de nauwkeurigheid van de antwoorden te garanderen. Als je gegevens betrouwbaar zijn wil dat nog niet zeggen dat ze ook geldig of valide zijn. De gegeven moeten namelijk niet alleen betrouwbaar maar ook valide zijn. Dit wil zeggen dat je dat gemeten moet hebben, wat je boogde te meten

Er bestaan 2 soorten validiteit. Ten eerste is er de begripvaliditeit. Deze gaan we na door de meting die uit het onderzoek zal voortkomen te vergelijken met de resultaten

die we in de literatuur terug vinden. Daarnaast is er predictieve of voorspellende geldigheid. Deze is eigenlijk niet van toepassing op dit onderzoek.

6. Data - analyse

De analyse werd handmatig gedaan. Gezien het kleine aantal interviews en het moeilijk te doorgronden onderwerp, lijkt dit ons het meest volledige beeld op te leveren. Het doel van de analyse is de verschillende vormen van psychisch geweld in kaart brengen. Dus door het zoeken naar overeenkomsten tussen de literatuur en de gegevens verkregen uit de interviews.

7. Probleemstelling en onderzoeksvragen

Uit het bovenstaande blijkt dus dat de onderzoeksvraag in feite tweedelig is. De hoofdvraag is de verschillende vormen van psychisch geweld waarbij vrouwen het slachtoffer zijn. En als tweede zeer belangrijk punt gaan we daarbij ook kijken naar de beleving en de dynamiek van dat geweld van en bij die slachtoffers.

Bijlage 2: Interviewschema

G. VERWERKTE INTERVIEWS: RESULTATEN

Bijlage 3: Uitgetypte interviews

Wie is het slachtoffer en wie is de dader, een profiel

In het totaal bevroegen we 15 vrouwen, die een gemiddelde leeftijd van 32 jaar waarbij de jongste 19 jaar is en de oudste 49 jaar is.

De woonplaats van de slachtoffers is zeer gevarieerd. 3 van hen komen uit de provincie Antwerpen, Nog eens 3 van hen uit Limburg. 1 cliënte komt uit Wallonië. Uit Vlaams Brabant en Brussel komen er in totaal 3. Uit Oost Vlaanderen ook 3 en 2 cliëntes komen uit West Vlaanderen.

5 van de 15 vrouwen wensten hun inkomen niet te bespreken. 2 van de bevroegden zeiden dat ze “trekken van de ziekenkas” en wensten daar verder ook geen specifiek getal op te plakken. Ook waren er 2 studentes onder de bevroegden die nog geen inkomen hadden. De overige 6 bevroegden hadden een gemiddeld inkomen van €1333.33 waarbij €2000 het hoogste inkomen was en €900 het laagste.

De gemiddelde leeftijd van de daders, of beter gezegd, de partners van de geïnterviewden is 39.6 jaar. 14 mannen zijn ouder dan hun partner. Die mannen zijn gemiddeld 5.6 jaar ouder waarbij het kleinste verschil tussen 2 partners 1 jaar is en het grootste verschil is 18 jaar. Slechts 1 partner is jonger, de vrouw is hier 34 jaar en haar partner 30.

De partners van de ondervraagden woonden in 12 van de cases in dezelfde provincie als de slachtoffers. In slechts 3 van de cases was dit niet zo.

Het inkomen van de partners lag tussen de €930 en €2500, 2 van de 15 mannen trekken van de ziekenkas. 3 van de ondervraagden gaven spontaan aan dat beide partners ongeveer evenveel verdienden. 4 van de ondervraagden zeiden dat hun partner meer verdienden dan hen. Vooral bij de 2 ondervraagde studentes valt het op dat hun partner al een inkomen heeft en dus betrekkelijk meer verdient dan hen. Wat de financiële afhankelijkheid alleen maar kan verhogen. Bij de overigen valt geen vergelijking te maken wegens een gebrek aan gegevens.

Sociale achtergrond en soort van vertrouwensrelatie

Op de vraag of ze de sociale achtergrond van henzelf en die van hun partner als dezelfde zouden kunnen omschrijven antwoordden 46.7 % positief en 53.3 negatief.

Het soort vertrouwensrelaties tussen de geïnterviewden en hun partners verschilde nogal . In totaal waren er 7 huwelijken waarvan 5 met kinderen. 4 koppels woonden samen, 3 van die koppels hadden kinderen. 3 vrouwen beschreven hun relatie als een liefdesrelatie waarbij ze niet samenwoonden. En 1 cliënte benoemt haar relatie als een LAT- relatie met kinderen.

Aard, kenmerken, duur van het geweld

Wanneer nam het geweld plaats?

a. hoelang is het geleden dat het geweld plaatsnam?

3 vrouwen geven aan dat het geweld nog steeds bezig is. Daarnaast is het kortst geleden geweld 6 weken, bij cliënte 4. Cliënte 9 heeft het langst geen ervaringen meer met geweld namelijk 4 jaar.

b. Nam het geweld bij speciale voorhandelingen plaats?

60 % van de ondervraagden zei dat er geen speciale voorhandelingen aan het geweld vooraf gingen. Het geweld had altijd onverwachts plaats. Herkennen dat het ging gebeuren was voor de slachtoffers dan ook heel moeilijk. 20% gaf onverwachte veranderingen of het ongenoegen van de partner aan als oorzaak van het geweld. 13.3 % zei dat als de partner onder stress stond, het geweld plaatsvond. Tot slot gaf 6.7 % aan dat discussies om geld of geld in het algemeen de oorzaak was van de mishandeling.

Duur van het geweld

De duur van het geweld ligt ver uit elkaar bij deze vrouwen. Het gaat van 7 maanden tot 26 jaar. Het gemiddelde voor de overigen, buiten deze 2 extremen, is 4.8 jaar.

Is het nog durende?

Bij 9 van de 15 clientes is het effectief geweld gestopt. Dit wil zeggen dat ze nu op dit moment niet meer mishandelt worden door hun partner. 6 mensen zeggen dat ze nog effectief geweld ondervinden. Dit zijn er 3 meer dan de eerder vernoemde 3 vrouwen die zeiden dat het geweld nog durende was. Het is duidelijker is als deze 6 vrouwen in 2 groepen verdeeld worden. Namelijk 1 waarbij het geweld nog durende is, waar ze nog bij hun partner wonen en de 2de groep die nog psychisch mishandelt wordt via bv. sms, familie of de vluchtige contacten met de partner bij het ophalen van de kinderen.

Daarnaast is opvallend dat 86.7 % van de vrouwen aangeven nog steeds last te hebben van de gevolgen van of herinnering aan het geweld maar dat het effectieve geweld gestopt is. Als je dit vergelijkt met de gemiddelde tijd dat het geweld al gestopt is, is het opmerkelijk hoe lang deze vrouwen last ondervinden nadat effectieve geweld gestopt is.

Moment van besef

Het moment van besef is bij veel geïnterviewden verschillend. Bij sommige vrouwen komt het heel geleidelijk respondent 1 heeft er bijvoorbeeld een half jaar over gedaan om het goed en wel te beseffen. Dat geleidelijke proces herkennen ook respondenten 12 en 14.

Opvallend is dat 3 vrouwen zeggen dat ze het van de 1ste mishandeling al beseften dat het geen normaal gedrag was. Daarnaast komen 4 vrouwen tot het besef als het geweld escaleert naar andere vormen van geweld zoals fysiek geweld, geweld naar de kinderen toe of wanneer de kinderen het geweld overnemen. Bij 2 vrouwen komt het moment van besef door extreme druk te ondervinden zoals bijvoorbeeld, extreem onder druk zetten om zwanger te worden, of ten schande gebracht worden voor heel het dorp. 2 vrouwen halen dan weer externen aan als hun moment van besef zoals een vriendin die het haar zei of een artikel in een vrouwenblad. Ten slotte is er het opmerkelijke verhaal van respondente 9, die pas bij het aangaan van een nieuwe relatie besepte wat er allemaal fout was in de vorige relatie, haar moment van besef kwam dus 3 jaar nadat haar relatie met de dader beëindigt werd.

Andere vormen van geweld

Op de vraag of de vrouwen nog andere vormen van geweld ondergingen, antwoorden 10 van hen dat ze fysiek geweld ervoeren, waarbij 1 van hen slechts 1 keer fysiek geweld ervoer. 3 van de 15 respondentes meldden ook seksueel geweld. En 1 van de 15 vrouwen had het over financieel geweld als een aparte geweldvorm.

Eerdere ervaringen met geweld

7 van de respondenten hadden nooit eerder ervaringen met geweld of mishandeling. Bij de andere 8, is er 4 keer sprake van mishandeling tijdens de kindertijd, 3 keer

tijdens een vorige relatie en 1 vrouw die spreekt over de financiële en psychische mishandeling van haar dochter.

Zijn er kinderen bij betrokken ?

9 van de 15 vrouwen hebben kinderen, 6 van hen hebben er geen. 1 van de respondentes was zwanger, maar die wordt tot die 6 die geen kinderen hebben, gerekend.

Van die 9 moeders heeft er slechts bij 2 van de gevallen geen geweld plaatsgevonden ten opzichte van de kinderen. Bij 3 van de cases zegt de moeder dat haar kinderen (waarvan de dader dus niet de biologische vader is) zwaarder werden aangepakt dan de kinderen die ze samen hadden. Over het algemeen kan gesteld worden dat het meestal psychisch geweld betreft (6/7de van de gevallen), bij het andere betrof het licht fysiek geweld.

Ervaringen bij dat geweld op alle mogelijke lagen

1. Verschillende soorten van geweld.

A. Verbaal geweld

Een van de moeilijkste vragen in het interview, was die omtrent het verbaal geweld. Toen het interview was afgelopen zei respondente 13 me dat ze het moeilijk vindt om over het verbaal misbruik te praten.

“In het begin dacht ik, het zijn maar woorden, dat kan me niet raken, nu besef ik dat die vele dieper kunnen raken dan wat dan ook.”³

Het aantal overeenkomsten bij de 15 vrouwen is merkwaardig. Alle 15 zeiden ze dat hun partner hen verbaal misbruikte door hen:

- uit te schelden
- te bedreigen

14 van de 15 vrouwen zeiden dat hun partner hen behandelde alsof ze minderwaardig waren. Onder hen respondente 4 die zegt dat ze moest zwijgen en gehoorzamen van haar man.

Bij 13 van de 15 vrouwen betrof de partner derden om de vrouw ongemakkelijk te laten voelen. Bij respondente 7 was dit echter niet het geval, hij betrof nooit derden omdat hij wou dat ze het ideale koppel voorstelden naar de buitenwereld toe.

10 mannen maakten hun partners belachelijk. Ook mokken en zwijgen kwamen voor, maar in mindere mate, respectievelijk bij 7 en 1 respondent(en).

“ Hij maakte mij constant belachelijk, door het leeftijdsverschil, deed hij mij heel klein voelen, heel dom ook, net alsof ik achterlijk ben. ”⁴

Onder bedreigingen valt een brede waaier van verbale acties waarbij de dader dreigt tot handelingen of meer verbaal geweld. In de interviews kwamen voor: Het dreigen de kinderen pijn te doen, het dreigen de kinderen weg te nemen, dreigen met zelfmoord of moord, dreigen met familie of vrienden pijn te doen, dreigen met een affaire, dreigen persoonlijke dingen te vertellen aan familie, dreigen met het beëindigen van de relatie...

Ook kritiek kwam bij 5 vrouwen voor, ook hier ging het over een aantal mogelijkheden van kritiek geven. Kritiek op het uiterlijk van het slachtoffer, op de acties van het slachtoffer, op wat ze zei, kritiek op de opvoeding van de kinderen, kritiek op het runnen van het huishouden.

B. Materieel geweld

Zoals in het literatuurgedeelte al is aangegeven, nemen we materieel en financieel geweld bij psychisch geweld.

Er is slechts 1 respondente die financieel geweld als een aparte geweldvorm beschouwt.

Op 1 respondente na haalden ze allemaal het probleem van financieel misbruik aan.

7 respondentes beschreven het gedrag van hun partner als het willen hebben van de volledige controle over de rekeningen en uitgaven. 4 vrouwen werden niet betrokken bij de belangrijke financiële beslissingen. Hoewel deze 4 relatief zijn, want een andere vrouw heeft het over volledige controle en daar hoort ook het niet betrekken bij financiële beslissingen bij.

⁴

Respondente 7

3 vrouwen werd verboden om te gaan werken, hetzelfde aantal werd ook verboden om de auto te gebruiken. De respondentes klaagden ook over het te weinige huishoudgeld dat ze kregen, de constante verantwoording die ze diende af te leggen bij aankopen. En het onrechtmatig houden van geld door de dader. Zoals, loon of bij 1 cliënte zelfs het houden van de erfenis van haar ouders. Bij 1 vrouw onderging het stelen van geld door haar partner.

C. Sociaal geweld

Elkeen van de vrouwen heeft in meer of mindere mate te maken gehad met sociaal geweld. 11 vrouwen melden dat het contact met haar vrienden verstoord werd. Dat gaat van het verbieden van vrienden te zien, het afkeuren en zwartmaken van vrienden tot het manipuleren tot ze thuis blijft voor hem en haar vrienden laat vallen. Ook het verbieden van contact met familie, of het zwartmaken van het slachtoffer bij familie of andersom wordt vaak vermeld (7 keer).

Persoonlijke ontwikkeling wordt ook tegengehouden door de partner, we bedoelen hiermee het verbieden van het uitoefenen van hobby's (4 keer) of het verbod om studies te volgen (1 keer).

6 vrouwen ervoeren het thuis moeten blijven als sociaal geweld, er werd hen ofwel helemaal verboden het huis uit te gaan ofwel om dit enkel te doen om te werken of te winkelen maar niet voor sociale doeleinden.

Een paar vrouwen (2) klagen ook over de kwaliteit van de contacten die ze dan wel nog hebben, ze beschouwen die als leeg en niet echt, omdat die zogenaamde vrienden of kennissen niet weten wat er echt gaande is of hoe het slachtoffer zich echt voelt.

Over het algemeen kunnen we stellen dat alle 15 vrouwen het hebben over de controle van de partner op hun sociaal leven.

Andere vormen van geweld

Om een volledig beeld te scheppen van het psychologisch geweld vroegen we de respondentes of ze nog andere vormen van geweld, buiten verbaal, sociaal en materieel, ervoeren.

7 respondentes zeggen dat ze het psychisch geweld onder de 3 voorgaande categorieën plaatsen en dus geen andere vormen van geweld hebben ervaren. Bij de overige 8 lopen de antwoorden heel ver uiteen.

2 vrouwen getuigen dat er objecten naar hun geworpen werden door hun partner, een andere vrouw zegt dan weer dat de partner met opzet spulletjes die haar dierbaar waren kapotmaakte. Daarnaast is er bij 2 gevallen sprake van zware emotionele druk, het niet met rust laten en blijven lastigvallen. 1 respondente getuigde van chantage en manipulatie. Een andere van het willen wegnemen van haar verleden door alle fotoalbums van voor de relatie weg te nemen. En tot slot heeft respondente 1 het over opsluiting en poging tot moord.

Ervaringen bij het geweld

De volgende vraag peilt naar de ervaringen bij het geweld. Hoe het slachtoffer het geweld wat haar werd aangedaan beleefd heeft. Enkele vrouwen kiezen er bewust voor om op deze vraag niet in te gaan of slechts gedeeltelijk hierop in te gaan, omdat ze te pijnlijke herinneringen bovenhalen.

“Ik begon me eenzaam te voelen, zelfs als hij er bij was, ik voelde me ook een vreemde ten opzichte van mijn familie enzo precies of ik niet echt was, dat ik iemand anders was.”

Over het algemeen kunnen we de antwoorden van de respondentes ivm hun ervaringen bij het psychisch geweld in 2 categorieën indelen. De ervaringen die met hun eigen psychologische toestand te maken hadden en die die hun sociale leven betrokken.

De psychologische ervaringen en gevoelens die tijdens het geweld plaatsvonden waren :

- gevoel van falen	- sombere gevoelens
- minderwaardigheidsgevoelens	- gebroken worden
- verstrooid zijn	- niet meer voor zichzelf kunnen denken
- een gevoel van constante dreiging	- angst
- zichzelf niet meer herkennen /zijn	- onrust
- geen uitweg zien, hopeloos zijn	- niet meer voor zichzelf kunnen denken.

De ervaringen op sociaal gebied zijn vooral dat de vrouwen zich eenzaam voelen door het verminderde contact met vrienden of familie of gewoon omdat ze zichzelf niet meer mogen of kunnen zijn.

1 vrouw zei dat haar onzekerheid op sociaal vlak steeds groter werd, het escaleerde zo erg dat ze er depressief van werd.

Het gevoel dat het geweld geeft, is vaak verschillend, ook in tijd. Het evolueert als het ware. Omdat de 15 vrouwen de evolutie van hun gevoelens bij het geweld telkens anders omschreven zet ik het hieronder neer in een schema. Sommige vrouwen beschrijven een evolutie van 2 stappen anderen een evolutie van 3 stappen.

	Fase 1	Fase 2	Fase 3
1	Onprettig gevoel	Verweer	Laten doen, ik kon hem toch niet tegenhouden
2	Dacht dat het zo hoorde	Besef, pijn, ik deed niks mis	Besef dat het zo niet verder kon
3	Walging	//////////	Besef dat het zo niet verder kon
4	Eenzaamheid	Nood om te babbelen met iemand	Besef dat dit niet meer kon
5	Ik vond het erg. Ik zat er mee	////////////////////	Geen emoties, dat haalde niks uit
6	Ik zag het niet als geweld, ik dacht er niet bij na	Moe, ik was op, ik kon niet meer vechten	Kwaad, woede
7	Droefheid	//////////	Onmacht
8	Bang	Geen uitweg zien, geen hoop	Gewoonte, laten doen
9	Geen gevoelens, niet bij nadenken	////////////////////////////////////	Ik werd timide en introvert
10	Schuld, ik dacht dat het mijn schuld was	Machteloosheid	Vervreemding van mezelf
11	Verweren	//////////	Laten doen, hij is zo, hij kan er niks aan doen
12	Vergevend	Ontwijkend, zenuwachtig	Droevig, depressie
13	Droevig, schok	//////////	Aanvaarding
14	Ongeloof	//////////	Droevig, machteloosheid
15	Vernedering	Schaamte door publieke vernederingen	Angst, ik zag geen uitweg meer.

De gevolgen van het geweld

De gevolgen van het psychisch geweld kan men onderverdelen in 5 categorieën, we bespreken ze stuk voor stuk.

1. Fysieke gevolgen

9 van de 15 vrouwen ondervond fysieke gevolgen van het psychisch geweld. Meer als de helft van hen (5) klaagden van moe zijn en veel slaap nodig te hebben. 3 zeiden dat ze tijdens de periode van de mishandeling veel meer hoofdpijn hadden dan normaal. Verder werd geen eetlust hebben, misselijkheid en braken, ongemakkelijk in haar vel voelen, concentratieproblemen, maagpijn, zenuwachtigheid en onhandigheid telkens 1 keer aangehaald.

2. Relationele gevolgen

De relationele gevolgen bij de vrouwen worden vaak heel anders bekeken dit heeft te maken met het feit dat de vrouwen in andere fases van de relatie zitten, sommigen zijn nog bij hun partner, anderen zijn weg bij hun partner en nog anderen zijn weg bij hun partner en hebben een nieuwe partner.

Er zijn 2 vrouwen die momenteel nog bij hun partner zijn. Cliënte 11 spreekt over een grote onzekerheid op relationeel en seksueel vlak. Cliënte 14 heeft aanvaardt dat haar leven zonder liefdesrelatie is en dat ze dan ook nooit meer liefde op die manier zal kennen.

11 vrouwen zijn weg bij hun partner en hebben geen nieuwe relatie aangegaan. Bij deze 11 vrouwen komt een algemeen gevoel over. Het is een gevoel van verloren vertrouwen in de liefde en in mannen in het algemeen. Cliënte 5 wil zelfs nooit geen relatie meer uit pure angst dat het weer zou gebeuren. Twijfels komen vaak voor, over wat een relatie precies is, over of ze überhaupt in staat zijn om een relatie te hebben met iemand. Cliënte 7 zegt dat vriendschappen veel belangrijker zijn geworden, dat ze daar nu meer belang aan hecht.

“De liefde is weg, zal nooit meer terugkeren. Ik vind het momenteel al heel moeilijk om een goede relatie met mezelf te hebben, laat staan met een ander.”⁵

2 cliënten hebben een nieuwe relatie, cliënte 2 zegt dat haar nieuwe relatie sterker is geworden door wat ze mee heeft gemaakt. Het verhaal van cliënten 9 is dan weer heel anders. Zij wist niet hoe ze zich moest gedragen in haar nieuwe relatie en die relatie is daardoor dan ook stukgelopen.

3. Psychische gevolgen

Alle 15 ondervonden psychologische gevolgen van het geweld. 3 vrouwen hielden er een depressie aan over. 3 vrouwen hadden het over de incapaciteit om voor zichzelf te denken. Verder kwamen volgende klachten voor:

- zenuwachtigheid verstrooidheid
- niets meer voorstellen als persoon op zich
- zelfmoordneigingen
- somberheid
- minder weerbaarheid
- “gebroken” zijn
- schuldgevoelens
- schaamte
- zichzelf niet graag zien
- angstaanvallen
- hyperventilatie
- geen zelfvertrouwen meer hebben

4. Sociale gevolgen

Alle 15 vrouwen hebben sociale gevolgen ondervonden na het geweld. Alle 15 praten ze over alleen zijn, eenzaamheid en geen sociaal leven meer hebben of een sociaal leven van slechte kwaliteit.

Cliënte 11 praat over de aanvaarding van de isolatie, ze neemt er vrede mee dat haar partner en haar kinderen haar enige sociaal netwerk vormen.

⁵ cliënte 12

4 vrouwen stelden dat het moeilijk was om hun sociaal leven terug op te bouwen na de breuk met hun partner. Toch zijn enkele vrouwen bezig met nieuwe sociale netwerken uit te bouwen

5. Gevolgen op de kinderen

De kinderen zijn mede slachtoffers van het geweld. 1 van de 9 vrouwen die kinderen hebben, stelt dat de relatie met haar zoon er sterker op is geworden, hij heeft wel schrik van de vader maar hij is helemaal opengebloeid sinds moeder en zoon naar het vluchthuis zijn gegaan.

2 van de moeders werden gescheiden van hun kind, bij de een werden de kinderen in een pleeggezin geplaatst, bij de andere verblijft het kind bij de vader.

7 moeders getuigen dat hun kinderen er psychologische problemen op na hielden.

Hun kinderen worden wantrouwend (1 keer vermeld), verlegener (1 keer vermeld),

Bang van de vader (3 keer vermeld). 2 moeders zeggen dat hun kinderen psychische problemen hebben, 1 moeder stelt echter dat ze samen met haar kinderen naar een therapeute gaat. 1 moeder zegt dat zowel haar zoon (24j) als haar dochter (26j) het gedrag van hun vader hebben overgenomen, ze zegt dat ze emotioneel onvolwassen zijn en niet in staat zijn om te voelen. 1 moeder stelt dat ze voelt dat ze gefaald heeft als moeder.

Hulpverlening

De meeste vrouwen hebben meer dan 1 hulpverleningskanaal geraadpleegd, het is ook vaak (11 keer van de 15) zo dat de vrouwen zijn doorverwezen.

De 2 vrouwen die bij hun partner blijven, hebben ook hulp gezocht. 1 van hen heeft een brede vriendengroep waar ze terecht kan en de andere gaat samen met haar partner naar een relatietherapeut.

Bij 2 vrouwen heeft een arts hun hulp aan geboden maar uit angst hebben ze daar niet op gereageerd. Uiteindelijk vonden die vrouwen wel hulp via een andere weg.

Bij 5 van de cases kwam er politie aan te pas. in 3 gevallen verwees de politie door naar het vluchthuis. 6 van de 15 vrouwen zijn naar vluchthuis gegaan.

6 van de vrouwen gingen ten rade bij familie, die hielpen altijd, ofwel door door te verwijzen ofwel door zelf een oplossing aan te bieden.

1 vrouw ging naar een moreel consulent en vervolgens naar een psycholoog. Zij was trouwens niet de enige die naar een psycholoog ging. In totaal gingen 5 vrouwen naar een psycholoog, 2 van hen kwamen daarbij terecht via een CAW. 1 vrouw ging naar een psychiater. Hier tellen we niet de psychologische hulp mee bij die wordt gegeven in een vluchthuis.

Cliente 1 over de hulpverlening in het vluchthuis.

“Dat was een heel toffe ervaring, ik ben heel goed opgevangen geweest, ze hebben altijd een luisterend oor gehad, die mensen doen echt hun job, ik ben als een wrak binnengekomen en ben als een fleurige vrouw naar buiten gegaan. Ik heb er zeker baat bij gehad”

Niets dan lof over de hulpverlening. In alle 15 gevallen stellen de vrouwen dat ze baat hadden bij de uiteindelijke hulpverlening. 3 vrouwen hebben echter een minder simpele weg naar die uiteindelijke hulpverlening gehad. 2 vrouwen vonden dat de politie geen sympathie voor hun klachten toonden. 1 cliënte zegt dat haar huisarts haar naar een verkeerd CAW heeft doorgestuurd.

Cliente 7 over de hulpverlening van de politie:

“Euh, de politie geloofde mij niet echt, ze waren ook niet vriendelijk, ik stond daar te trillen om mn benen en zij keken mij zo aan van waar komt die nu mee af. Ik voelde mij vernederd

H. BESLUIT

In de literatuurstudie werden in een opsomming 7 verschillende vormen van psychologisch geweld gegeven.(cfr. 2.5) . Als je die 7 vormen vergelijkt met de antwoorden van de cliëntes zien we 6 vormen terugkomen. NL: Sociale isolatie, verbaal geweld, financieel/materieel geweld, geweld naar de kinderen toe, emotioneel geweld en geweld ivm mannelijke privileges.

Uit de analyse van de interviews blijkt dat er 2 grote categorieën zijn van psychologisch geweld. Diegene waarbij het gaat over dominantie en isolatie en diegene waarbij het emotioneel en verbaal geweld betreft. Opvallend is dat Tolman (1989) ook al tot die conclusie kwam.

Ook bij de gevolgen van het psychisch geweld kwamen literatuur en het onderzoek in grote mate overeen.

Veel vrouwen ondervonden psychische problemen ten gevolge van het psychisch geweld. Baldry (2003) stelde dat vrouwen angst, depressie en een laag zelfbeeld ervaren en Dewil (200) stelde dat vrouwen zich niets of niemand meer voelen. Beide stellingen kwamen meermaals terug tijdens de interviews.

Ook bij de fysieke problemen was er een grote overeenkomst met de literatuur.

Dewil (2000) haalde volgende fysieke gevolgen aan: angsten, fobieën, schuld- en schaamtegevoelens, wantrouwen, weinig zelfvertrouwen, depressies, concentratieproblemen, slapeloosheid, verslaving, psychosomatische klachten zoals hoofdpijn, hyperventilatie, buikpijn en seksuele problemen. Al deze klachten kwamen voor in de interviews.

De sociale gevolgen die de cliëntes hebben ondervonden, komen grotendeels overeen met de sociale gevolgen die in de literatuurstudie werden besproken. Ze ervoeren meestal een minder actief sociaal leven en een afbrokkeling van hun sociaal netwerk. De sociale interactie van de vrouwen spitste zich meer en meer enkel op de partner toe. Het verlies van vrienden en familie als gevolg.

Opdebeeck (1993) stelt dat het al of niet blijven bij de partner afhangt van de afhankelijkheden. Bij psychisch geweld is het vaak zo dat de man zijn partner op meerdere vlakken afhankelijk maakt. Toch is het zo dat slechts 2 van de 15 vrouwen nog bij hun partner waren op het moment van ondervraging. Persoonlijk denk ik dat

dit niet zozeer samenhangt met de theorie van Opdebeeck, die naar mijn inziens heel plausibel is. Ik denk dat het ligt aan het feit dat de respondentes zich vrijer en opener voelen als de relatie gedaan is en dus sneller geneigd zijn om mee te werken aan het onderzoek.

Mullender (1994) stelde dat 90% van de kinderen getuige zijn van het geweld. Jammergenoeg is in het onderzoek dat percentage ook heel erg hoog. 77 % van de kinderen heeft het geweld ervaren. 7 van de 9 moeders zeggen dat het kinderen psychische gevolgen hebben ervaren als gevolg van het psychologisch geweld.

Verder onderzoek is noodzakelijk, vooral naar het 'waarom' van psychisch geweld. Als deze vraag zou beantwoord zijn, zouden we al een stap verder zijn in het voorkomen of verwerken van psychisch geweld. Maar voor dat we verder onderzoek kunnen verrichten is het noodzakelijk dat er een mentaliteitsverandering gebeurt. Niet alleen bij de hulpverleners en de slachtoffers maar ook naar de bredere samenleving. Pas als de samenleving iets erkent als een probleem kunnen er echte veranderingen op gang komen.

I. BIBLIOGRAFIE

Baldry, A.C., "Stick and Stones Hurt my Bones but His Glance and Words Hurt More": The Impact of Psychological Abuse and Physical Violence by Current and Former Partners on Battered Women in Italy . *International Journal of Forensic Mental Health*, 2003, Vol. 2, No. 1, pages 47-57

Bruinsma, G., Van der Bunt, H., & Marshall, I., *Met het oog op de toekomst Verkenning naar de kennisvragen over misdaad en misdaadbestrijding in 2010*, (2001) uitgegeven door AWT-achtergrondstudies als achtergrondstudie nr. 24 : Den Haag.

Burge, S.K. (1998). How do you define abuse? *Archives of family medicine* 7 (1), 31-32

Burman, B. , Margolin, G. & John, R. S. (1993) America's angriest home videos: Behavioral contingencies observed in home reenactments of marital conflict. Special Section: Couples and couple therapy. *Journal of Consulting & Clinical Psychology*, Feb., v61 (1), 28-39.

Dearing A & Forg, E. (1999) *Police combating violence against women, documentation of Conference of experts*. Vienna: Osterreichische staatsdruckerei AG.

Dewil, I. , (2000) *Tiran-nie-soe: begeleidende werkmop voor ouders en leerkrachten rond het thema partnergeweld*. Hasselt, L.R.V- producties

Dutton, D.G. & Painter, S. (1993). The battered woman syndrome: effects of severity and intermittency of abuse. *American Journal of Orthopsychiatry*, 63, 614-622.

Follingstad, D. R. & Rutledge, L.L. The role of emotional abuse in physically abusive relationships. *Journal of family violence*, 5, 1990, 2, pp 107-120

Eliaerts, C. (2003) *criminologie en victimologie*, Dienst Uitgaven VUB, Brussel, aangevuld met de lesnota's van academiejaar 2003/2004.

Eurobarometer 51.0 (1999) Europese commissie, Brussels, te vinden via <http://europa.eu.int/comm/dg10/epo/eb.html>

Gezinsbond (2004) *dossier: geweld in het gezin*, Gezinsbond, Brussel

Gondolf, E. W. (1987). Evaluating programs for men who batter: Problems and prospects. *Journal of Family Violence*, 2, 95-108.

Hampton, R.L., Gullotta T.P. (1999) *family violence, prevention and treatment*. London: Sage publications

Heijkoop c., Jonker, K. & Meinster, N. (2004) *Handreiking aanpak huiselijk geweld 55 vragen over de rol van de gemeente* De vereniging Nederlandse Gemeenten. Den Haag: VNG uitgeverij.

INRA (1999) *Europeans and their views on domestic violence against women* . European Commission Directorate-General X “Information, Communication, Culture and Audiovisual Media”

Jaffe P.G., Wolfe D.A. & Wilson S. K. (1990) *Children of battered women*. Newbury Park, California: Sage

Kelly, L. (1988). How women define their experiences of violence. In: Yllo, k., Bograd, M., eds. *Feminist perspectives on wife abuse*. Newbury Park, Calif: Sage Publications; 1988: 114-132.

Loring, M. T. (1994). *Emotional Abuse*. Canada, MacMillan.

Leung T.W., Leung W.C. (2005) Quality of life of victims of intimate partner violence. *International Journal of Gynecology & Obstetrics Volume 90, Issue 3 , September 2005, Pages 258-262*

McFarlane, J., Willson, P., Malacha, A., & Lemmey, D. (2000). Intimate partner violence. A gender comparison. *Journal of Interpersonal Violence*, 15, 158-169.

Mills, T. (1985) The assault on the self: stages in coping with battering husbands. *Qualitative sociology*,8,103-123.

Morley R. & Mullender A. (1994) *Preventing domestic violence to women police research group crime prevention unit series* (paper no 48) London: home office police department

Mouradian, V. E., (2000) *Abuse in intimate relationships: defining the multiple dimensions and terms*. National Violence Against Women Prevention Research Center

Mullender A., Morley R. (1994) *Children living with domestic violence*. London: whiting and birch.

No To Violence – NTV. *Male Family Violence*. Victoria, Australia: Prevention Association Inc

Het Nationaal Forum voor slachtofferbeleid, *Stand van zaken, opgenomen 29 april 2004* Brussel: SPF Justice

Het Nationaal Forum voor slachtofferbeleid, (2004) Brochure: *Uw rechten als slachtoffer van een misdrijf*. ministerie van justitie en federale overheidsdienst justitie.

Opdebeeck, S. *Afhankelijkheid en het beëindigen van partnergeweld*, Leuven:Garant, 1993.

Pas, L, Caris-Reynders, R., De Deken, L., (2004) *Partnergeweld aanzet tot een richtlijn voor huisartsen*, In opdracht voor FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

Pence, E. & Paymar, M. (1993) *Domestic Violence Information Manual, the Duluth domestic abuse intervention Project*. Springer Publishing Company, Inc.

Pico – Alfonso, M.A., (2005) review, Psychological intimate partner violence: the major predictor of posttraumatic stress disorder in abused women, *Neuroscience and biobehavioral reviews*. 20 (2005) 181-193.

Politiezone Assenede-Evergem, informatiebrochure.

Renée Römken en Sietske Dijkstra, red. (1996) *Het omstreden slachtoffer, geweld van vrouwen en mannen* Ambo/Baarn;

Schol, S., Leroy, D. De agogische kwaliteiten van praktijkopleiders/stagebegeleiders. Huisartsengeneeskunde als voorbeeld. Te vinden in Elias, W., Vanwing, T., (2002) *vizier op agogiek* Uitg.: Garant, Leuven Apeldoorn

Shepard, M. & Campbell, J. (1992). The abusive behavior inventory. *Journal of Interpersonal Violence*, 7, 3, 291-305.

Skidmore, R. A., Thackeray, M.G., Farley, O. W., (1997) *Introduction to social work*, seventh edition, Allyn & Bacon, California.

Sonkin, Daniel J. (1995). *A counselors guide to Learning to Live Without Violence*. San Francisco: Volcano Press.

Straus, M. A. (1979) Measuring intrafamily conflict and violence: The Conflict Tactics (CT) Scales. *Journal of Marriage and the Family*, 41, 75-88.

Tolman, R.M. (1989). The development of a measure of psychological maltreatment of women by their male partners. *Violence and Victims*, 4(3), 159-177.

Tolman, R.M. (1999). The validation of the psychological maltreatment of women inventory. *Violence and Victims*, 14(1), 25-35.

UK Department of Health (2000). *Domestic violence: A resource manual for health care professionals*. London: Department of Health.

Van Casteren V. (2002) Slachtoffers van intentioneel geweld gezien door de huisarts, *SENTI-BUL : Viermaandelijks BULLETIN van het team "Huisartsenpeilpraktijken"* (SENTInel GP's) van de Afdeling Epidemiologie September 2003

Vandeberk, A., Verhaegen, L., Colemont, A. & Hens, I. (2003) *Geweld in het meervoud*. LUC & SEIN in opdracht van de federale politie

Van Dijk T, Oppenhuis E. en Duesman B. (1997) *huiselijk geweld, aard omvang en hulpverlening*. Intromart, Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek

Van Gent, B. (1991) *Basisboek andragologie* Uitg.: Boom, Amsterdam

Vluchthuis Gent, informatiebrochure

Vluchthuis Gent, informatie over doelgroep, doelstellingen en hulpverlening.

vzw Zijn Informatiebrochure

Wagner, P. J. & Mongan, P. F. (1998). Validating the concept of abuse: women's perceptions of defining behaviors and the effects of emotional abuse on health indicators. *Archives of family medicine* 7, 25-29

Walker, L.E.A., (1994) *Abused women and survivor therapy: a practical guide for the psychotherapist*. Washington, DC: APA Press.

Walker, L. (1984) *The battered woman syndrome*. New York: Springer.

WHO, world Health Organization, (2002) *World report on violence and health*, WHO, Geneva

www.juridat.be

Zink, T. & Elder, N. (2004). Medical Management of Intimate Partner Violence Considering the Stages of Change: Precontemplation and Contemplation, *Annals of family Medicine*. Vol. 2, No. 3 May/June 2004

J. BIJLAGEN

Bijlage 1: Wheel of control. Duluth model

Bijlage 2: Interviewschema

Bijlage 3: Uitgetypte interviews